

**Työelämäosaamisen kasvavat
vaatimukset taiteen vapaalla kentällä:**

**TAITEILIJOIDEN,
TYÖNANTAJIEN JA
ASiantuntijoiden
NÄKÖKULMIA**

Jenni Pekkarinen, Oula Hyle, Matilda Anttila

Taideyliopiston Avoin Kampus 2025, ISBN 978-952-353-502-2

Sisällys

Esipuhe	3
Johdanto	5
Prekaarisuus, hybridimäisyys, yrittäjämäisyys ja laajenevat työnkuvat	17
Tutkimusaineisto ja metodit	10
Näkökulmia vapaan kentän tämän hetken työelämätilanteeseen	13
Vapaan kentän ammattilaisten työelämätilanne ja työllistymisen esteet	13
Asiantuntijoiden ja työnantajien näkökulma työelämätilanteeseen	15
Työelämään liittyvät kehityskulut ja tulevaisuudennäkymät	18
Vapaan kentän ammattilaisten näkökulmia haasteisiin ja mahdollisuuksiin	18
Asiantuntija- ja työnantajanäkökulmia kehityskuluihin	21
Vapaalla kentällä tarvittavat työelämätaidot nyt ja tulevaisuudessa	24
Vapaan kentän ammattilaisten kokemus tarvittavista työelämätaidoista	24
Työnantajien ja asiantuntijoiden näkemyksiä työelämäosaamisen tarpeista	25
Tukea ja ratkaisuja alan haasteisiin, osaamistarpeisiin ja tulevaisuudensuuntiin	38
Toivotut ja tarpeelliset tuen muodot	38
Yhteistyön muodot ja merkitys	41
Yhteenveto	44
Lopuksi	48
Kiitokset	48
Lähdeluettelo	49
Tutkimuksen tekijät	51
Liite 1: Kysely hankkeen koulutuksiin ja ohjauksiin osallistuneille	52
Liite 2: Haastattelukysymykset	59

Esipuhe

Mihin suuntaamme huomiomme globaalin maailman muutoksissa? Miten purkaisimme polarisaatiota, lieventäisimme jännitteitä, tarjoaisimme vaihtoehtoja? Yhteiskunnat ovat radikaalissa murroksessa, ja me tarvitsemme uusia vastauksia. Niitä tarjoavat myös taiteilijat – kunhan heille annetaan siihen aidosti mahdollisuus. Taiteisiin ja muihin luoviin aloihin sitoutunut aineeton arvонуonti rakentaa sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää tulevaisuutta, mutta Suomessa emme tätä resurssia vielä osaa tarpeeksi hyödyntää. Se, miten mahdollistamme taiteilijoiden osallisuuden yhteiskunnan muutoksessa, on kohtalonkysymys. Siihen on tartuttava nyt.

Taideyliopiston Avoin kampus toimii taiteen ja yhteiskunnan leikkauspisteessä kehittäen jatkuvaa oppimista ja käyden aktiivista keskustelua taidekentän toimijoiden kanssa. Vuosina 2022–2025 toteutettu, *Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen* rahoittama hanke *Kulttuurialan kestävä tulevaisuus – Jatkuvan oppimisen koulutus- ja palvelukokonaisuus. Työelämäopintoja ja -palveluita taiten vapaalle kentälle* tarjosi freelancereille suunnattuja opintoja ja vahvasti sidosryhmäyhteyksiä Suomessa ja kansainvälisesti. Hanke tuotti myös käsillä olevan tutkimuksen, jossa tuodaan yhteen paitsi taiteilijoiden, myös taidealan työnantajien ja asiantuntijaorganisaatioiden näkökulmia muuttuvan työelämän tarpeisiin.

Tutkimus nostaa vahvasti esiin *toimijuuden* merkityksen: koska taide ei ole yhteiskunnassamme siinä asemassa, kuin sen soisi olevan – arvostettu, rahoitettu, vakaa – tarve päivittää taiteilijoiden osaamista voimistuu. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat freelancerit, joiden työskentelymahdollisuudet ovat vähentyneet sitä mukaa, kun taidealan instituutioiden rahoitusta on leikattu. Moni taidelaitos pyrkii valtionrahoituksen leikkausten vuoksi toimimaan vain vakinaisen henkilökunnan turvin eikä ulkopuolisen työvoiman palkkaaminen enää mahdu budjettiin. Tällä on jo suoraa vaikutusta paitsi taiteilijoiden työllistymiseen, myös taiteen sisältöihin: yhä pienempi joukko saa tehdä kuukausipalkattua taidetta, ja ei-työllistyvien on pakko keksiä muita ratkaisuja turvatakseen toimeentulonsa.

Työelämän murroksessa on kuitenkin myös mahdollisuuksia. Työn hybridimäisyys ja moniammatillisuuden vaatimus edellyttävät taiteilijalta jo nyt uusia taitoja, mutta samalla voi löytyä näkymiä, jotka vahvistavat paitsi taiteen yhteiskunnallista impaktia, myös rikastuttavat taiteilijan elämää. Esimerkiksi *yrittäjämäisyyden* lisääntyminen on vain positiivinen asia taiteen kannalta. Kaikki eivät halua olla yrittäjiä, mutta jokaisen meistä tulisi omaksua yrittäjämäisyyden eetos eli luova, aktiivinen ja oma-aloitteinen suhde maailmaan. Yrittäjämäisyys voi olla taiteilijalle toimijuuden vahvistamista, oman osaamisen tunnistamista ja arvostamista, uusien työmahdollisuuksien keksimistä ja jopa vakaata toimeentuloa. Yrittäjämäisyyden voimaannuttavaa vaikutusta tarvitaan etenkin silloin, kun vallanpitäjät vihjailevat taiteen olevan luksusta ja valtion turha kuluerä. Taiteilijoiden mielissä saattaa

myös kummitella 1800-luvulta peräisin oleva *taitelijan kutsumuksen* painolasti; taiteilijat halutaan nähdä yhteiskunnan varjoissa elävinä armoitettuina poikkeusyksilöinä, jotka nimenomaan *saavat* tehdä rakastamaansa taidetta – eihän sellaisesta kuulu edes maksaa palkkaa, vaan taiteilijan on syytä olla tyytyväinen saadessaan harrastaa mitä haluaa. Tästä mielikuvasta tulisi jo päästä eroon. Taide on monipuolista koulutusta edellyttävää ja huippuvaativaa työtä, josta tulee myös saada asianmukainen palkka.

Mitä tietoisempia taiteilijat ovat osaamisestaan ja mitä enemmän he saavat tukea työllistymisensä vahvistamiseen, sitä aktiivisemmin taideala voi rakentaa kestävää yhteiskuntaa aineettoman arvонуonnin perustalle. Kun vielä vahvistamme taiteilijoiden ja taidealan työnantajien välistä vuoropuhelua, taiteentekijöiden yhteishenki vahvistuu ja taide voi toimia suunnannäyttäjänä parempaan maailmaan.

Anu Lampela

Taideyliopiston Avoimen kampuksen johtaja, musiikin tohtori

Johdanto

Taide- ja kulttuurialan työelämä on tunnetusti usein sirpaleista, epävarmaa ja heikosti ennustettavaa sekä tasapainottelua erilaisten, usein samanaikaisten työnkuvien, positoiden ja ansainnanlähteiden kanssa (Ellmeier, 2003; Jakonen ym., 2021; Rensujeff, 2015; Ruusuvirta ym., 2024) Nämä haasteet tai ominaisuudet koskevat erityisesti taiteen ja kulttuurin vapaata kenttää, eli sitä monimuotoista ammattitaiteilijoista ja muista taiteen ammatillisista toimijoista koostuvaa kenttää, jonka toimijat eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä (esimerkiksi toiminta- ja/tai projektivastusta saavat organisaatiot, ryhmät ja yhteisöt, yksittäiset työryhmät, tuotantotalot, taide- ja kulttuuritilaisuuksia järjestävät tahot ja freelancetaiteilijat) (Oinaala & Ruokolainen, 2013; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2011, s. 8). Muutosta selkeämpiin tai helpommin hallittaviin olosuhteisiin ei ole näköpiirissä, päinvastoin, monet meneillään olevat kehityskulut saattavat ennestään syventää alan prekaarisuutta. Samalla kun taiteelliseen työhön kohdistuu enenevässä määrin esimerkiksi talouskasvuun, yrittäjyyteen ja hyvinvointivaikutuksiin liittyviä odotuksia (Ansio ym., 2018; Pyykkönen ym., 2021), ovat työ- ja ansaintamahdollisuudet sekä taiteen rahoitus muuttuneet ja muuttumassa entistäkin epävarmemmiksi. Tällä vuosikymmenellä taide- ja kulttuurialaa koetteli ensin koronapandemia, joka ennen kaikkea korosti ja kärjisti taide- ja kulttuurialoilla jo ennestään vallinneita erityisiä ja rakenteellisia haasteita (Jakonen ym., 2021; Pekkarinen ym., 2022). Nyt pinnalla ovat poliittisten muutosten ja mittavien budjettileikkausten myötä yhä kasvava epävakaus ja huoli tulevaisuuden työ- ja ansaintamahdollisuuksista, marginaalisempien taiteenalojen elinehdoista, rahoituksesta ja sosiaaliturvasta sekä oman osaamisen riittävydestä.

Erytyisesti taiteen vapaalla kentällä, jossa vakiintuneita rakenteita tai pysyviä turvaverkkoja ei ennestäänkään ole, nämä kehityskulut horjuttavat siellä toimivien luottamusta tulevaan ja omiin mahdollisuuksiin pärjätä työelämässä. Osa kuitenkin näkee muutoksissa myös mahdollisuuksia, kun kulttuuri nousee näkyvämmiin poliittisiin keskusteluihin, luovuuden ja taiteellisen ajattelun merkitys korostuu epävarmuuden ja murrosten keskellä ja taide- ja kulttuurialan on löydettävä uusia, ehkä aiempia kestävämpiä rahoituksen muotoja. Lähestyi asiaa mistä kulmasta tahansa, on selvää, että muuttuva työelämä vaikuttaa myös osaamisvaatimuksiin.

Tässä tutkimuksessa syvennymme siihen, minkälaista työelämäosaamista taiteen vapaalla kentällä nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan. Työelämätaidoilla tarkoitamme sellaisia yleisiä, taiteellisen ydinosaamisen ulkopuolisia työelämässä tarvittavia taitoja, joita muun muassa työn suorittaminen, työnhaku, työmahdollisuuksien tunnistaminen, ihmisten kanssa ja erilaisissa ympäristöissä toimiminen sekä työelämän, uran ja ansainnan suunnittelu edellyttävät. Pyrimme lisäksi tunnistamaan työelämätaitoihin liittyviä kehittämistarpeita vapaalla kentällä sekä mahdollisia

ratkaisuja tunnistettuihin tarpeisiin. Pureudumme näihin kysymyksiin vapaan kentän ammattilaisten ja heitä työllistävien organisaatioiden näkökulmista. Lisäksi asiantuntijaorganisaatioiden edustajien näkemykset tukevat ja syventävät analyysiä ennen kaikkea taiteilijoiden tilanteen näkökulmasta. Aineisto koostuu vapaan kentän ammattilaisille suunnatun verkkokyselyn vastauksista sekä puolistrukturoiduista haastatteluista työnantaja- ja asiantuntijaorganisaatioiden kanssa.

Käsillä oleva tutkimusraportti toimii Taideyliopiston Jatkuvan oppimisen koulutus- ja palvelukokonaisuus -hankkeen loppuselvityksenä. Hankkeen puitteissa on syksystä 2023 alkaen pyritty vastaamaan työelämäosaamisen haasteisiin ja tarpeisiin kehittämällä ja tarjoamalla taide- ja kulttuurialan vapaan kentän toimijoille maksutonta työelämäkoulutusta ja henkilökohtaista ohjausta liittyen muun muassa johtamiseen, projektinhallintaan, tekijänoikeuksiin, oman osaamisen sanoittamiseen, freelancerin talouteen ja kansainvälisyyteen. Tavoitteena on ollut vahvistaa osallistujien kykyä suunnitella ja kehittää omaa työelämäänsä ja työympäristöään. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tukea hankkeen aikana kertynyttä tietoa ja ymmärrystä syventymällä taiteen ja kulttuurin vapaan kentän työelämäosaamisen tarpeisiin eri näkökulmista.

Vaikka työelämätaidoista on puhuttu ja erilaisia osaamistarpeita tunnistettu paitsi Taideyliopistossa myös laajemmin taide- ja kulttuurialalla sekä alaan liittyvässä tutkimuksessa ja poliittisessa keskustelussa jo pitkään, on tutkimuksen keskiössä oleva kysymys edelleen ajankohtainen — ja viimeaikaisten ja meneillään olevien kehityskulkujen vuoksi ehkä vielä aiempaakin ajankohtaisempi. Taiteilijat itse kokevat tarvitsevansa enemmän tukea ja osaamista työelämässä pärjäämiseen; esimerkiksi vuoden 2023 taiteen ja kulttuurin barometritutkimuksen mukaan suurin osa taiteilijoista kokee, ettei alan koulutus tarjoa riittäviä valmiuksia taiteen työmarkkinoilla toimimiseen (Ruusuvirta ym., 2024).

Tutkimuksen löydöksiä ja havaintoja tullaan hyödyntämään Taideyliopiston koulutus- ja ohjaussisältöjen suunnittelussa sekä erilaisissa kotimaisissa ja kansainvälisissä verkostoissa ja yhteistöissä. Toivomme, että tutkimuksen löydökset ovat hyödyllisiä myös muille koulutusten tarjoajille, tutkijoille sekä taide- ja kulttuurialoilla ja yhteiskunnan muilla sektoreilla eri rooleissa toimiville ammattilaisille, yhteisöille ja organisaatioille.

Prekaarisuus, hybridimäisyys, yrittäjämäisyys ja laajenevat työnkuvat

Taide- ja kulttuurialojen työelämää on aiemmassa tutkimuksessa kuvailtu prekaariksi, yrittäjämäiseksi, hybridimäiseksi (tai hybridiseksi) tai moniammatilliseksi ja työnkuviltaan laajenevaksi. Tutkimuksen löydösten analysoinnissa nojaamme näihin toisiinsa linkittyviin käsitteisiin ja ilmiöihin, jotka kuvaavat ja määrittävät erityisen hyvin juuri taiteen ja kulttuurin vapaan kentän työelämärealiteetteja. Niiden avulla lähestymme kysymystä vapaalla kentällä tarvittavista työelämätaidoista ja -osaamisesta.

Työn prekaarisuudella tarkoitetaan työmarkkina-aseman ja sosiaaliturvan epävarmuutta, työtilaisuuksien ja ansioiden huonoa ennustettavuutta ja riittämättömyyttä sekä monista eri palasista koostuvaa työelämää (Ellmeier, 2003; esim. Jakonen ym., 2021; Pyykkönen ym., 2021) Prekaarissa työmarkkina-asemassa niin kutsutut epätyypilliset työsuhteet, kuten osa- ja määräaikaiset ja keskenään päällekkäiset työsuhteet ovatkin hyvin tyypillisiä (Pitkänen, 2023). Taidealoilla palkka- ja yrittäjäyhtymien yhdistäminen on hyvin yleistä. Taiteilijoiden työmarkkina-asemaa ei yleensä olekaan helppo määritellä joko palkansaajaksi tai yrittäjäksi, mikä voi aiheuttaa väärinymmärryksiä ja epäselvyyksiä esimerkiksi sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä ja viranomaistulkinnissa (esim. Lahtinen ym., 2025 ja aiemmat barometritutkimukset). Käynnissä olevan sosiaaliturvauudistuksen¹ osana valmistellaan niin kutsuttua yhdistelmävakuutusta, joka toisi helpotusta sekä yrittäjinä että palkansaajina samanaikaisesti toimivien sosiaaliturvaan, mutta uudistukseen liittyy vielä kysymysmerkkejä (esim. Lahtinen ym., 2025, s. 9). Vaikka epätyypillisiin työsuhteisiin liittyy hankaluutta ja ennakoimisen vaikeutta, taiteilijoiden keskuudessa niihin ei suhtauduta vain pakollisena pahana; Taiteen ja kulttuurin barometritutkimuksen vastaajista suurimmalle osuudelle (38 %, alle 35-vuotiaista jopa 43 %) taiteilijoista erilaisten työllistymisen tapojen yhdistely on mieluisin tapa työllistyä tulevaisuudessa – ainoastaan visuaalisten taiteiden alalla apurahalla työskentelyä pidettiin mieluisampana vaihtoehtona (Lahtinen ym., 2025). Tämä johtuu mahdollisesti ainakin osin taiteilijoiden realismista, eli siitä, että yhden ansainnanlähteen varaan rakentuvaa ansaintaa ei pidetä ylipäättään mahdollisena (Lahtinen ym., 2025; ks myös paneelikeskustelu Uudenmaan kulttuurifoorumilla, Suomen Kulttuurirahasto, 2025, 04:32:00).

¹ Lisätietoa sosiaaliturvauudistuksesta: <https://stm.fi/sosiaaliturvauudistus> (haettu 20.10.2025).

Hybridimäinen työ, hybridiammatillaisuus tai moniammatillisuus puolestaan tarkoittaa työtehtävien ja taitojen laajentumista uusille alueille sekä erilaisten työn tekemisen tapojen, kontekstien ja ammatillisten identiteettien yhdistämistä (Ansio ym., 2018; Karttunen, 2017; Pyykkönen ym., 2021). Vain osa töistä liittyy suoraan taiteeseen, ja erilaisten työnkuvien ja kontekstien vuoksi omaa työtä on yhä vaikeampi kategorisoida yhdellä, totutulla tavalla. Taiteilijat tekevät taiteellisen ydintyön ohella hallinnollisia ja tuotannollisia tehtäviä ja yhdistävät erilaisia taitoja erilaisissa työtehtävissä, niin taiteellisissa kuin ei-taiteellisissakin (Ansio ym., 2018; Houni & Ansio, 2013). Suomessa taiteilijat saavat taiteen tekemisestä keskimäärin noin puolet koko vuoden ansioista (Lahtinen ym., 2025). Taiteilijoiden työ on usein jaoteltu taiteelliseen työhön (varsinainen taiteellinen tai luova työ, eli muun muassa teosten valmistaminen, harjoittelu, taiteellinen tutkimus), taiteelliseen työhön liittyvään työhön (oman taiteenalan tuntemusta vaativa työ) ja muuhun työhön (ei-taiteellinen työ tai taidealan ulkopuolinen työ) (esim. Rensujeff, 2015; Throsby & Zednik, 2011). Viittaamme tähän jakoon tässäkin tutkimuksessa, mutta tiedostamme, että näiden eri osa-alueiden välinen rajanveto on haastavaa ja jopa ongelmallista, sillä taiteilijoilla on hyvin erilaisia tapoja määritellä (tai olla määrittelemättä), millaiset työt sisältyvät taiteelliseen työhön ja mitkä jäävät sen ulkopuolelle. Osalle niin kutsutut muut työt ovat tapa mahdollistaa taiteellinen työ ja saada riittävä elanto, osalle taas luonteva osa omaa taiteellista ammatti-identiteettiä, eikä erottelu taiteelliseen ja ei-taiteelliseen työhön ylipäättään ole kaikille mielekästä (esim. Ansio ym., 2018; Houni & Ansio, 2013; Karttunen, 2017; Piispa ym., 2015).

Taiteilijoiden työhön kohdistuu myös yrittäjyyteen ja yrittäjien määrän lisääntymiseen liittyviä odotuksia (Pyykkönen, 2014), ja yrittäjänä tai freelancerina toimiminen onkin yhä yleisempää taide- ja kulttuurialoilla (Pyykkönen ym., 2021). Viimeisimpään Taiteen ja kulttuurin barometritutkimukseen vastanneista taiteilijoista 35 % toimi vuonna 2024 pää- tai sivutoimisena taiteilijayrittäjänä. Kuten jo yllä mainittiin, yrittäjyys on tyypillisesti vain yksi rooli muiden rinnalla, sillä taiteilijat usein koostavat ansaintansa monesta eri lähteestä ja työskentelevät erilaisissa rooleissa niin taide- ja kulttuurialalla kuin sen ulkopuolellakin (Lahtinen ym., 2025; Pyykkönen ym., 2023; Rensujeff, 2015; Ruusuvirta ym., 2024). Viimeaikaisten tutkimusten mukaan taiteilijoina toimivat yrittäjät ja freelancerit kokevat yrittäjyyden mielekkäänä taiteellisen työnteon tapana, vaikka se tarkoittaakin tasapainottelua työn epävarmuuden ja taiteellisen vapauden välillä (Pyykkönen ym., 2021, 2023) sekä yrittäjyyden ja taiteilijuuden välisten arvoristiriitojen ratkomista (Uusi-Rauva & Pekkarinen, 2024). Yrittäjänä toimiminen saatetaan nähdä vastauksena työn sirpaleisuuteen, ja moni kokee, että yrittäjyyden tarjoama vapaus on merkittävämpää kuin työn epävarmuuteen liittyvät negatiiviset seikat (Naudin, 2017; Pyykkönen ym., 2021). Toisaalta taiteilijoita mietityttävät esimerkiksi yrittäjyyteen liittyvä hallinnollinen ja byrokraattinen työ, erilaiset laskutukseen, verotukseen, tuotteistamiseen ja markkinointiin liittyvät osaamisvaatimukset ja sosiaaliturvaan liittyvät kysymykset sekä tasapainottelu taiteellisten ja yrittäjyyteen liitettyjen kaupallisten prioriteettien ja arvojen välillä (Burkhardt-Bourgeois ym., 2021; Hoffmann

ym., 2021; Lahtinen ym., 2025). Taiteen ja kulttuurin barometrin vastaajista 42 % oli kiinnostunut toimimaan yrittäjänä tulevaisuudessa, mutta vain alle kymmenes toivoi yrittäjyydestä päätoimista työllistymisen tapaa (Lahtinen ym., 2025).

Työelämän muutoksesta on taide- ja kulttuurialoilla puhuttu myös laajenevien ammattilaisuuden muotojen ja työnkuvien näkökulmasta (esim. Karttunen, 2017; Lehikoinen, 2019; Tuittila, 2019). Tällä tarkoitetaan taiteilijoiden entistä laajempia mahdollisuuksia työskennellä poikkisektorisesti ja yhteiskunnan eri osa-alueilla hyödyntämällä omaa taiteellista ajatteluaan, luovuuttaan ja taidelähtöisiä menetelmiä erilaisissa konteksteissa. Muutosten, murrosten ja monien yhteiskunnallisten ja globaalien kriisien keskellä taiteellisille lähestymistavoille ja alojen väliselle yhteistyölle on nähty olevan enenevässä määrin tarvetta yhteiskunnan ja työelämän eri alueilla, erityisesti sosiaalisissa ja hyvinvointiin liittyvissä yhteyksissä (esim. Ansio ym., 2018; Fancourt & Finn, 2019), mutta myös esimerkiksi työelämän kehittämässä ja innovaatiotoiminnassa (Heinsius & Lehikoinen, 2013) sekä ilmasto- ja ympäristökysymyksissä (Demos ym., 2021). Esimerkiksi Lehikoinen (2019) on kuitenkin todennut, että taidealan koulutus ei nykyisellään riittävästi tue työnkuvien laajenemista eri aloille ja alueille. Lehikoinen korostaa, että laajenevien työnkuvien ja niitä tukevan työelämälähtöisen koulutuksen ei pitäisi tarkoittaa teoreettisen ajattelun tai taiteellisen tutkimuksen ohittamista, vaan pikemminkin syvää ja moninäkökulmaista perehtymistä myös taiteilijuuden teoreettisiin ja filosofisiin kysymyksiin, kuten taiteilijuuden luonteeseen sekä siihen kuuluviin eettisiin periaatteisiin, toimijuuteen, osaamiseen, tietoihin ja taitoihin.

Vaikka yllä kuvailluista ilmiöistä ja käsitteistä on puhuttu taidealan työelämää yleisesti kuvaavina asioina, ovat jotkut tutkijat huomauttaneet, että kentän sisäinen heterogeenisyys pitäisi tunnistaa nykyistä paremmin (esim. Roiha, 2017). Tämä tarkoittaa taiteenalakohtaisten sekä esimerkiksi taidealan ammattilaisten taustoihin, asemiin ja taloudellisiin tilanteisiin liittyvien erojen tiedostamista. Tätäkin tutkimusraporttia lukiessa on hyvä pitää mielessä, että löydökset on esitelty yleisellä tasolla vapaan kentän sisäisiä eroavaisuuksia erittelemättä. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että vapaalla kentällä toimivat ryhmät ja yksilöt kohtaavat erilaisia työllistymiseen liittyviä haasteita ja odotuksia, ja myös organisaatioiden välillä on monenlaisia, esimerkiksi resurssihin, maantieteelliseen sijaintiin tai vaikkapa toimintakulttuuriin liittyviä eroja. Jatkotutkimuksessa olisikin hyvä pureutua tarkemmin myös vapaan kentän sisäisiin eroihin ja eriarvoisuuksiin.

Tutkimusaineisto ja metodit

Tutkimusaineisto koostuu taiteen vapaan kentän ammattilaisille suunnatun verkkokyselyn vastauksista sekä puolistrukturoiduista haastatteluista vapaan kentän ammattilaisia työllistävien organisaatioiden ja asiantuntijaorganisaatioiden edustajien kanssa. Nämä eri aineistot tarjoavat tutkimuskysymykseen kolme eri näkökulmaa: freelancereiden, työnantajien ja asiantuntijoiden. Kysely mahdollisti määrällisesti isomman vapaan kentän ammattilaisten määrän tavoittamisen ja näkemysten kartoittamisen. Kyselyaineiston ilmiselvä rajoite on kuitenkin se, että vastauksiin, niiden taustoihin ja niitä selittäviin tekijöihin ei päästy pureutumaan syvällisemmällä tasolla. Asiantuntijoiden haastattelut, jotka toteutettiin taiteilijoita edustavien järjestöjen kanssa (taulukko 2), kuitenkin taustoittavat ja syventävät työelämätilanteeseen ja tarvittaviin osaamisalueisiin liittyviä löydöksiä erityisesti taiteilijoiden näkökulmasta. Työnantajien näkemyksistä vapaan kentän työelämätilanteeseen on olemassa selvästi vähemmän aiempaa tutkimustietoa, joten halusimme syventyä heidän näkökulmiinsa haastatteleamalla erityyppisiä, eri taiteenaloilla toimivia ja eri puolilla Suomea toimivia organisaatioita (taulukko 1).

Verkkokysely (liite 1) toteutettiin Webropol-alustalla tammi–helmikuussa 2025. Linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse Taideyliopiston Jatkuvan oppimisen koulutus- ja palvelukokonaisuus –hankkeen ohjauksiin ja koulutuksiin osallistuneille taiteen vapaan kentän ammattilaisille. Joukossa oli sekä taiteilijoita että muita taide- ja kulttuurialan ammattilaisia (esim. tuottajia, toiminnanjohtajia, opettajia) ja opiskelijoita. Saimme kaikkiaan 94 vastausta vapaan kentän ammattilaisilta, joista 49 % toimi visuaalisten taiteiden, 45 % esittävien taiteiden ja 24 % musiikin aloilla. Pienempiä määriä vastauksia saatiin audiovisuaalisten taiteiden, kirjallisuuden ja muotoilun aloilta. Moni vastaaja toimi useammalla kuin yhdellä taiteenaloilla. Vastaajista 84 %:lla oli korkeakoulututkinto (55 %:lla ylempi ja 29 %:lla alempi korkeakoulututkinto). Viittaamme vapaalla kentällä toimiviin taiteen ja kulttuuriin ammattilaisiin tekstissä joko vapaan kentän ammattilaisina tai freelancereina. On hyvä huomata, että kyselyvastaajat ovat hankkeen koulutuksiin ja ohjauksiin oman kiinnostuksensa pohjalta osallistuneita vapaan kentän ammattilaisia, eli henkilöitä, jotka jo ennestään pitivät työelämäosaamisensa kehittämistä ja päivittämistä tärkeinä.

Työnantajaorganisaatioiden haastatteluja (haastattelukysymykset liitteessä 2) toteutimme kymmenen huhti–toukokuussa 2025. Haastateltavat organisaatiot valittiin niin, että ne edustivat Taideyliopiston keskeisiä taiteenaloja, eli esittäviä taiteita, musiikkia, visuaalisia taiteita tai useampaa eri taiteenaloa, ja eri maantieteellisiä alueita, joita olivat pääkaupunkiseutu, Keski-Suomi, Pohjois-Savo, Kainuu ja Pohjois-Pohjanmaa. Osa haastatteluista toimi koko maan laajuisesti. Osa organisaatioista oli valtiosuosijärjestelmän (VOS) piirissä, ja toiset toimivat vapaalla

kentällä. Kaikki kuitenkin työllistivät vapaan kentän ammattilaisia. Työnantajaorganisaatiot on anonymisoitu, mutta taulukosta 1 löytyvät haastateltujen organisaatioiden tyypit ja taiteenalat sekä haastateltujen roolit edustamissaan organisaatioissa. Haastattelemamme työnantajaorganisaatiot työllistivät taidealan freelancereiden lisäksi esimerkiksi tuottajia, teknikoita, assistentteja ja yleisötyöntekijöitä. Keskitimme keskusteluissa ja löydösten esittelyssä freelancer-taiteilijoihin.

	ORGANISAATION TYYPPI	HAASTATELLUN ROOLI ORGANISAATIOSSA	TAITEENALA
H1	Tapahtumaorganisaatio (kaupungin ja VOS-organisaation)	Vastaava tuottaja	Kuvataide
H2	Kaupungin tytär yhteisö	Kaksi haastateltavaa: toimitusjohtaja ja ohjelmajohtaja	Monitaide
H3	Yhdistys	Taiteellinen johtaja	Esittävät taiteet
H4	VOS-organisaatio	Taiteellinen johtaja	Esittävät taiteet
H5	Yhdistys	Toiminnanjohtaja	Musiikki
H6	Yhdistys	Toiminnanjohtaja	Esittävät taiteet
H7	Yhdistys	Toiminnanjohtaja	Monitaide
H8	VOS-organisaatio	Henkilöstöpäällikkö	Esittävät taiteet, musiikki
H9	Kunnan kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluihin kuuluva toimija	Kulttuurituottaja	Kuvataide, monitaide
H10	Osakeyhtiö	Taiteellinen johtaja	Musiikki

Taulukko 1. Haastatellut työnantajaorganisaatiot.

Lisäksi toteutimme huhtikuun 2025 aikana kolme haastattelua (haastattelukysymykset liitteessä 2) alakohtaisten asiantuntijaorganisaatioiden kanssa (taulukko 2). Haastattelut täydensivät kyselyä ja työnantajaorganisaatioiden haastatteluja tuomalla laajempaa alakohtaista ja rakenteellista näkökulmaa analyysin tueksi. Asiantuntijat esiintyvät tutkimuksessa omilla nimillään.

	ORGANISAATIO	HAASTATELTU HENKILÖ	HAASTATELLUN ROOLI ORGANISAATIOSSA
A1	Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto TEME	Heidi Naakka	Freelancerkoordinaattori
A2	Muusikkojen liitto	Jaakko Kämäräinen	Freelancekoordinaattori
A3	Suomen Taiteilijaseura	Annukka Vähäsöyrinki	Toiminnanjohtaja

Taulukko 2. Haastatellut asiantuntijaorganisaatiot.

Analysoimme kyselyvastaukset yksinkertaisen statistisen analyysin keinoin kuvaamalla tuloksia esimerkiksi kuvioiden ja taulukoiden muodossa sekä laskemalla keskiarvoja ja mediaaneja. Pienehkön otannan vuoksi emme vertaile eri taiteenaloja keskenään, vaan keskitymme kuvailemaan ja tulkitsemaan koko vastaajajoukon vastauksia taiteenaloja erittelemättä.

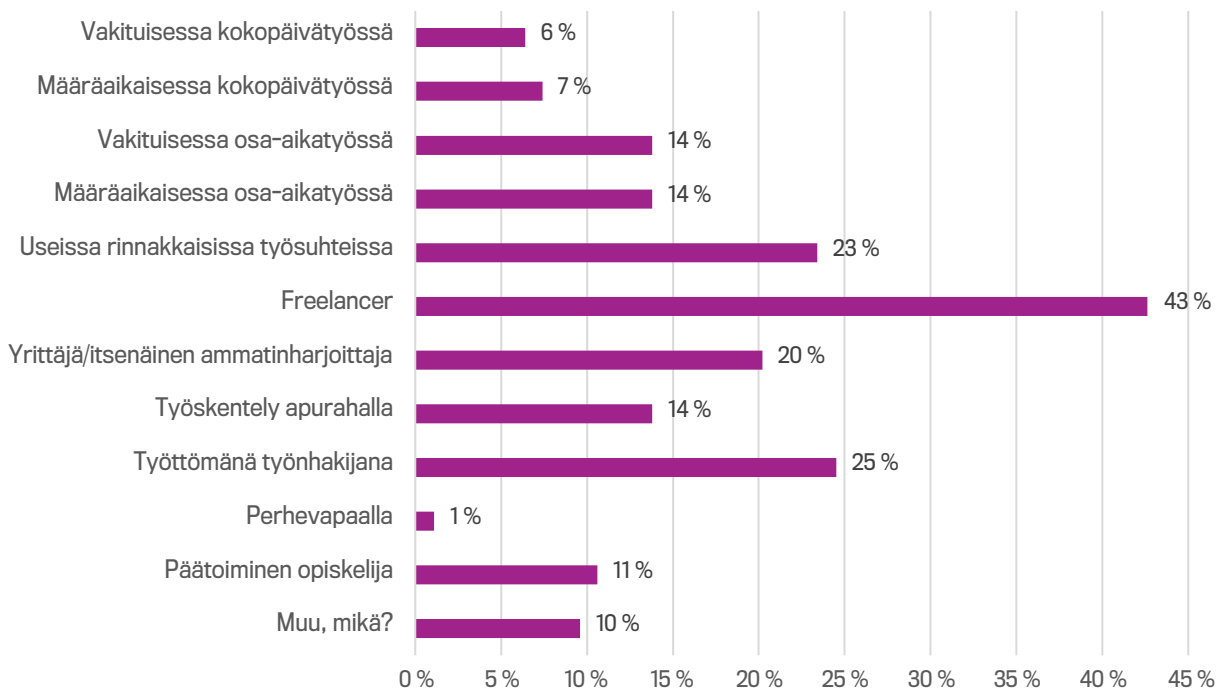
Analysoimme kyselyn avoimet vastaukset ja litteroidut työnantaja- ja asiantuntijahaastattelut aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Lähiluimme ensin kyselyn avoimet vastaukset ja koodasimme ja kategorisoimme ne tämän jälkeen teemoittain. Litteroiduista haastatteluaineistoista korostimme ensin tutkimuskysymysten kannalta oleelliset osat, minkä jälkeen koodasimme nämä osat tutkimuskysymysten kannalta keskeisiin ylätasoon teemoihin: vapaan kentän työelämätilanne ja siihen vaikuttavat kehityskulut, työllistymistä edistävät ja estävät seikat, tarvittavat työelämätaidot sekä havaitut vahvuudet ja heikkoudet freelancereiden työelämäosaamisessa. Koodauksen jälkeen tunnistimme aineistosta alaluokkia, joiden mukaan esittelemme tulokset alla.

Tulkitsemme löydöksiä suhteessa aiempaan tutkimukseen taidealan työelämästä sekä tässä tutkimuksessa esiin nouseviin ammattilaisten, asiantuntijoiden ja työnantajien havaintoihin vapaan kentän työelämän realiteeteista ja kehityskuluista. Esittelemme löydösten yhteydessä suoria sitaatteja haastatteluista ja kyselyn avoimista vastauksista, koska ne havainnollistavat, tarkentavat ja selkeyttävät esiinnousseita teemoja. Haastattelusitaateista on selkeyden vuoksi poistettu ylimääräiset täytesanat (esim. ”niinku”, ”tota”, ”öö”) ja toistot (esim. ”ja ja ja”, ”että että”).

Näkökulmia vapaan kentän tämän hetken työelämätilanteeseen

Vapaan kentän ammattilaisten työelämätilanne ja työllistymisen esteet

Tutkimuksen aineisto kuvastaa monin tavoin vapaan kentän työelämän prekaarisuutta, työn hybridisyyttä ja työnkuvien laajenemista. Vastaajista selkeästi suurin osa toimi vastaushetkellä freelancerina (43%). Monet toimivat työttömänä työnhakijana (25%), useissa rinnakkaisissa työsuhteissa (23%) ja/tai yrittäjänä tai itsenäisenä ammatinharjoittajana (20%). Hybridimäinen työ oli monelle tuttua; vastaajista 54% oli valinnut useamman kuin yhden omaa työelämätilannettaan kuvaavan vaihtoehdon (kuvio 1).

Kuvio 1. Vastaajien työtilanne vastaushetkellä. (N=94. Vastaajat voivat valita yhden tai useamman vaihtoehdon.)

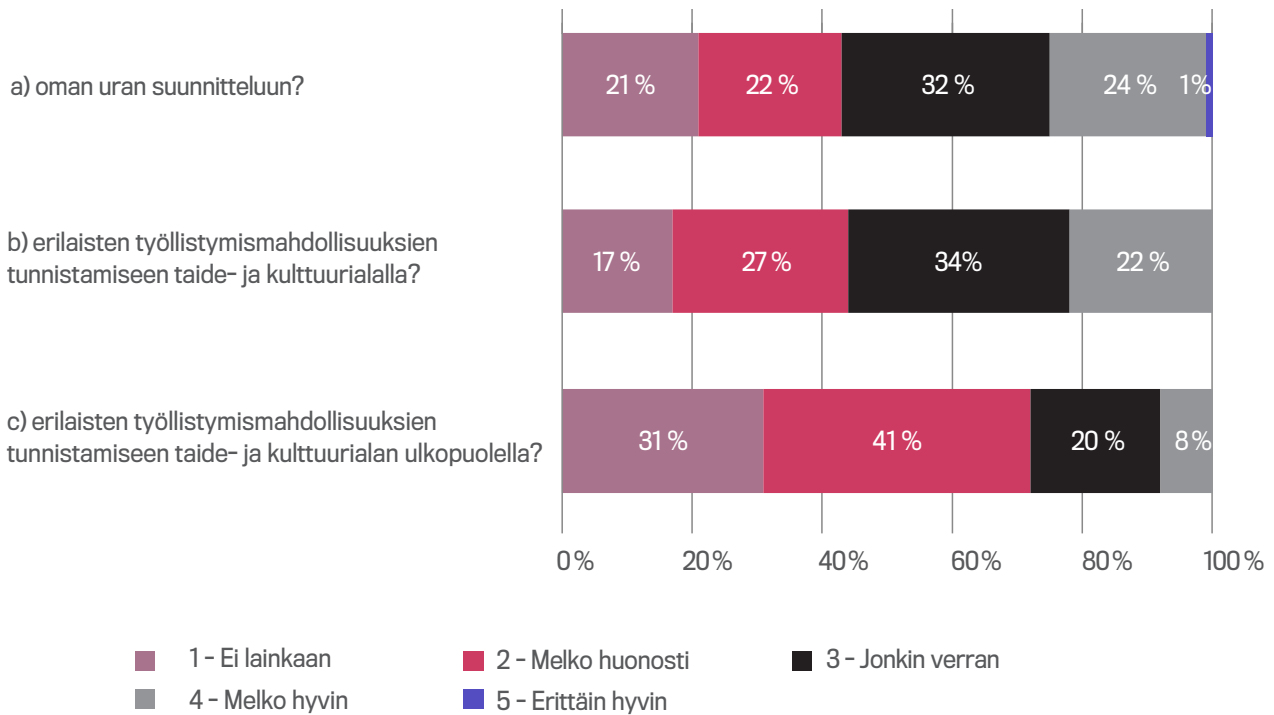
Työelämän prekaarisuus heijastuu vastaajien työllistymisen suurimpia haasteita koskeviin näkemyksiin (Kuvio 2). Vastauksissa korostuivat avointen työpaikkojen puute (64%), liian kova kilpailu avoimista paikoista (60%) ja tarjolla olevien töiden lyhyt kesto tai katkonaisuus (46%). Yleisiä haasteita olivat myös kokemus siitä, että

omaa osaamista ei tunnisteta (38 %) ja liian pieni korvaus tehdystä työstä (36%). Avoimissa vastauksissa oli yksittäisiä mainintoja muun muassa päällekkäisistä osista koostuvan työelämän jaksottamisesta, yrittäjäksi leimautumisesta, töiden olemattomuudesta, formaalin koulutuksen puutteesta, rakenteiden epätasa-arvoisuudesta ja ikään perustuvasta syrjinnästä.

Kuvio 2. Vastaajien kohtaamat työllistymisen haasteet. (N=94. Vastaajat voivat valita yhden tai useamman vaihtoehdon.)

Pyysimme kyselyvastaajia lisäksi arvioimaan sitä, miten hyvin heidän käymänsä tutkintokoulutus on tarjonnut valmiuksia oman uran suunnitteluun ja erilaisten työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseen taide- ja kulttuurialalla ja sen ulkopuolella (kuvio 3). Vain neljännes taiteilijoista koki, että koulutus oli tarjonnut hyvät valmiudet uran suunnitteluun. Erilaisten mahdollisuuksien tunnistamista koulutus oli edesauttanut hyvin 22 %:n kohdalla, kun taas 44 % koki, että koulutuksen tarjoamat valmiudet olivat melko huonot tai olemattomat. Jopa 72 % vastaajista koki, että koulutus tarjosi olemattomat tai melko huonot valmiudet työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseen taidealan ulkopuolella. Näiden vastausten perusteella taidealan koulutus ei ole pystynyt tukemaan taiteilijoita etenkin työelämän hybridimäisessä todellisuudessa tai laajenevien työnkuvien tarjoamien mahdollisuuksien tunnistamisessa.

Kuvio 3. Vastaajien arvio siitä, miten taidealan tutkintokoulutus on tarjonnut valmiuksia uran suunnitteluun ja työmahdollisuuksien tunnistamiseen. (N=85)

Asiantuntijoiden ja työnantajien näkökulma työelämätilanteeseen

Asiantuntija- ja työnantajaorganisaatioiden edustajat kuvailivat vapaan kentän työelämätilannetta haastavaksi ja epävarmaksi. Prekaarisuus, työn hybridimäisyys, yrittäjyyspaineen kasvu ja laajenevat työnkuvat toistuivat heidänkin vastauksissaan tiuhaan. A3 esimerkiksi huomautti, että kuvataiteen ala on perusluonteeltaan prekaari, sillä työsuhteista työtä ei ole lähtökohtaisesti lainkaan, ja taiteilijat ovat hyvin riippuvaisia henkilökohtaisista apurahoista. A1 ja A2 kuvailivat myös esittävien taiteiden ja musiikin työelämää prekaariksi kokonaisuudeksi, jossa epävarmuus ja tulojen ennakoimattomuus ovat arkipäivää ja työelämä koostuu tyypillisesti erilaisista, usein päällekkäisistä pätkätöistä ja työttömyyskausista niiden välillä.

Haastatteluaineisto vahvisti taiteilijoiden vastauksissa korostuneen kokemuksen siitä, että avoimia työpaikkoja joko ei ole tarjolla tai niistä on todella kova kilpailu. Niin asiantuntijat kuin työnantajatkin totesivat yleiskuvan olevan sellainen, että työmahdollisuuksia on vähän ja tekijöitä paljon.

Taide- ja kulttuurialaan sekä sosiaaliturvaan kohdentuvat budjettileikkaukset nousivat esiin toistuvasti. Niiden nähtiin heikentävän alojen jo ennestään vaikeaa työelämätilannetta; apurahat ja työllistymismahdollisuudet vähenevät entisestään samalla kun sosiaaliturvaa heikennetään ja kustannukset nousevat. A1 ja A2 huomauttivat, että valtion laitoksiin tehdyt leikkaukset heikentävät suoraan vapaan kentän ammattilaisten työmahdollisuuksia, kun laitosten resurssit keskittyvät perus-

toiminnan ylläpitoon ja mahdollisuudet palkata freelancereita vähenevät. Myös työnantajat, joiden vastauksissa riittämättömistä resursseista puhuttiin melko paljon, huomauttivat, että kulttuurin leikkaukset vaikuttavat suoraan heidän kykynsä rekrytoida ja tehdä esihenkilötyötä. Resurssien riittämättömyys vaikutti myös esimerkiksi siihen, että kaikkia työpaikkoja ei laiteta avoimeen hakuun, koska hakemusten käsittelyyn ei olisi resursseja. Haastatelluilla organisaatioilla oli monenlaisia rekrytoinnin tapoja: osa valittiin avointen hakujen ja ohjelmahakujen kautta, toiset olivat ennalta tuttuja ja kutsuttiin suoraan, osa valikoitui suositusten kautta, osa löytyi taideoppilaitosten näytöistä tai lopputöistä, ja jotkut löytyivät koesoittojen ja -esiintymisten tai moniportaisten rekrytointiprosessien kautta. Työsuhteet olivat vaihtelevan mittaisia, mutta pääosin lyhyitä pätkiä muutamista päivistä joihinkin kuukausiin.

Kun samaan aikaan leikkausten ja alan jo valmiiksi hauraan taloustilanteen kanssa heikennetään sosiaaliturvaa, vapaan kentän ammattilaiset ovat hyvin haastavassa tilanteessa. A1 esimerkiksi huomautti, että taiteilijoiden ansainnan kokonaisuudessa sosiaaliturvalla on ollut merkittävä rooli työttömyysjaksojen paikkaajana ja ammatinharjoittamisen mahdollistajana, ja A2 kuvaili leikkausten ja samanaikaisten sosiaaliturvan heikennysten aiheuttaneen alalla hätää. Toisaalta tilanne alalla on A2:n mukaan ristiriitainen: osalla menee hyvin ja töitä on jopa liikaa, kun taas toisilla ei ole riittävästi töitä eikä myöskään apurahoja. A2:n mukaan erityisenä musiikkialaa koskevana haasteena on se ristiriitainen tilanne, että musiikin esittämiskaupat ovat vähentyneet ja niiden paine ottaa ohjelmistoon yleisöä varmasti kiinnostavia esiintyjä on kustannusten noustessa kasvanut, samalla kun muusikkojen tarve tehdä keikkoja elannon saamiseksi on korostunut. Marginaalisempien tai vähemmän tunnettujen esiintyjien on siis vaikea löytää mahdollisuuksia keikkailuun.

Työelämän muutosten ja niiden vauhdin nähtiin yhtäältä johtaneen näköalattomuuteen ja siihen, että ihmiset vaihtavat alaa ja toisaalta siihen, että freelance-rit ovat pakon edessä joutuneet oppimaan sietämään epävarmuutta ja löytämään enenevässä määrin muita ansainnan mahdollisuuksia taiteellisen työn oheen.

"... tämä muutosvauhti ihan varmasti, ja onkin vaikuttanut myös siihen, että ihmiset vaihtavat alaa. Siis, ettei koeta enää mielekkääksi. Eikä ihminen, jos se on todella kuormittunut niin ei hän pysty siihen luovaan työhön tavalla, joka olisi hänelle palkitsevaa tavalla, jota hän toivoisi. Ja silloin, jos sulla on perhe elätettävänä ja muuta, elät jatkuvan toksisen stressin alla, niin kyllä sä alat harkita vaihtoehtoja..." (A1)

"...monet miettii sitä, että mitä mä keksisin tähän rinnalle, jotain muuta, että saisi jotain säännöllistä tuloa tai jotain pientä helpotusta siihen, että ei olisi aina sitä tammikuun tuskaa, että kalenteri on tyhjänä ja että miten mä tästä vuodesta selviän." (A2)

Yrittäjyyden ja siihen kasvattamisen nähtiin lisääntyneen esittävien taiteiden ja musiikin aloilla, pitkälti pakon edessä, sillä tarjolla on enenevässä määrin toimek-

siantosuhteita ja työnantajat odottavat työntekijöiden laskuttavan työnsä. A1 ja A2 molemmat nostivat esiin, että yrittäjyys kuitenkin lisää vapaan kentän ammattilaisten työelämän turvattomuutta heikentämällä muun muassa työttömyysturvaa ja palkkaturvaa ja sysäämällä eläkevakuutusasiat taiteilijan omille harteille.

Hybridimäisen työn sekä taiteellisen työn, siihen liittyvän työn ja ei-taiteellisen työn yhdistelyn kuvailtiin olevan arkipäivää vapaan kentän toimijoiden keskuudessa. Taiteilijoiden keskuudessa nähtiin olevan erilaisia näkemyksiä siitä, miten omaa työtä määrittelee tai kategorisoi ja miten niin kutsutun ei-taiteellisen työn tekemiseen suhtaudutaan.

"...osa taiteilijoista on sellaisia, että ne kokee, että olivat he missä tahansa tekemässä sitä omaa työtään, niin se on taidetyötä. Ja osa ei varmaan koe näin ... me vaan ollaan niin pieni maa tässä, että ehkä työllistymisen kannalta, niin kannustan vähän semmoiseen laajaan, laajempaan ajatteluun." (H6)

"No varmasti työskennellään muissa kuin taidealan tehtävissä juuri koska on pakko, koska ei ole niitä töitä niin paljon, että sillä voisi itsensä elättää. Varmasti työskennellään myös taidealaa lähellä olevissa tehtävissä." (A1)

"...semmoinen musiikkialan monityöläisyys niin se on ehkä semmoinen, mikä on enemmän semmoinen normi jo." (A2)

"...se työsuhteinen työ, mitä kuvataiteilija tekee, on kyllä pääsääntöisesti muuta kuin taiteellista työtä, eli erilaista asiantuntijatyötä, opettamistyytyötä, koulutuksia, luennointia, kirjoittamiskeikkoja, tän tyyppistä, ja toki me tuolta tilastoista tiedetään, että tosi iso osa kuvataiteilijoista tekee myös sitten aivan muuta kuin kuvataiteeseen liittyvää palkkatyötä, että se on yksi iso rahoituselementti siellä kuvataiteilijan toimeentulopaletissa." (A3)

Myös taiteilijuuden laajeneminen ja oman taiteellisen ammattilaisuuden tai asiantuntijuuden hyödyntäminen eri yhteyksissä nostettiin haastatteluissa esiin, osin pakosta johtuvana, osin uudenlaisena mahdollisuutena.

"...tuntuu, että kun tää kulttuuripoliittinen tilanne on nyt mitä on ja rahoitukset on tosi tiukalla, niin se vaatii tosi paljon nyt luovuutta, että ihmiset oppii jotenkin muotoilemaan sitä omaa työtä ja kehittämään itsellensä työtilaisuuksia tai laajentamaan sitä omaa osaamista, että mistä löytyy niitä mahdollisuuksia." (A2)

Asiantuntijat kuvasivat vapaan kentän työtä yksinäiseksi, mikä liittyy olennaisesti työn prekaariin luonteeseen. A3 korosti, että kuvataiteilijat ovat työmarkkinoilla hyvin yksin, koska kuvataiteessa ei työnantajaosapuolen puuttuessa ole ammattiliittoa. Toisaalta A1 ja A2 kuvailivat myös esittävän taiteen ja musiikin vapaata kenttää yksinäiseksi todellisuudeksi, jossa monenlaisia taakkoja ja huolia joudutaan kantamaan omilla harteilla tukiverkkojen ja -rakenteiden puuttuessa.

Työelämään liittyvät kehityskulut ja tulevaisuudennäkymät

Vapaan kentän ammattilaisten näkökulmia haasteisiin ja mahdollisuuksiin

Taiteen vapaan kentän ammattilaisille suunnatussa verkkokyselyssä tiedustelimme kentän edustajien näkemyksiä laajemmista kehityskuluista ja muutoksista sekä niiden mahdollisista vaikutuksista työelämään ja taidekenttään seuraavan 10 vuoden aikana. Pyysimme vastaajia kuvailemaan 1–3 keskeisintä uhkakuvaa ja mahdollisuutta, joita nykyiset murrokset enteilevät.

Määrällisesti toistuvien huolenaiheiden vastaajien keskuudessa liittyi kulttuuri- ja taidekentän rahoitustilanteen kokonaisvaltaiseen heikkenemiseen ja siten toimeentulon syvenevään epävarmuuteen. Julkisen rahoituksen leikkaukset kulttuurin ja taiteen perusrahoitukseen sekä sen myötä jaettujen apurahojen väheneminen ja taidealan tukien supistuminen nähdään rakenteellisena uhkana koko kentän toimintaedellytyksille. Monen vastaajan kokemuksen mukaan tämä heijastelee poliittisen ilmapiirin muuttumista kulttuurivihamielisemmäksi, mikä realisoituu valtion päätöksenteossa sekä yleisessä arvokeskustelussa. Tähän kytkeytyy vastaajien esiin nostama laajempi ilmiö yhteiskunnallisen arvojen koventumiseen ja polarisaation uhkaan liittyen. Äärioikeiston nousu ja populismi mainittiin useissa vastauksissa. Vastaajat nostivat esiin huolensa siitä, miten tämä kehitys uhkaa luodun taiteen monimuotoisuutta ja itsenäisyyttä ja kaventaa taiteen yhteiskunnallista merkitystä. Vastauksissa nostettiin esille myös tulevaisuuden näkymä, jossa poliittiset leikkaukset pakottavat taiteilijoita muihin ammatteihin, mikä johtaa taiteellisen osaamisen ja monimuotoisuuden katoamiseen alalta.

"Tämänhetkinen hallitus aiheuttaa kulttuurialan alasajon. Korjaaminen tulee olemaan hyvin vaikeaa."

"Kulttuurivihamielinen ilmapiiri, rahoituksen väheneminen, polarisaatio ja tekoälyn kehitys."

Toinen vastauksissa korostuva huolenaihe liittyi vallalla olevaan teknologiseen murrokseen sekä tekoälyn nopean kehityksen vaikutuksiin taiteen tekemisen kannattavuuteen. Uusien tekoälyn pohjautuvien teknologioiden nähtiin muuttavan taiteellista työskentelyä, alan ansaintalogiikkaa, vähentävän työpaikkoja sekä heikentävän tekijänoikeuksia. Useat vastaajat jakoivat näkemyksen, että tekoäly saat-

taa viedä työmahdollisuuksia erityisesti audiovisuaalisella ja kuvataiteen alalla. Osa vastaajista pelkäsi, että taiteilijan tekemä taide menettää arvonsa ja, että algoritmeihin nojaava luovuus kaventaa ilmaisun monimuotoisuutta. Tekijänoikeuksien rapautumista, lainsäädännön kädetömyyttä ja eettisten pelisääntöjen puutetta pidettiin vakavina uhkina.

“Tekoälyn kehitys muuttaa sävellystyön luonnetta ja hintaa, jota siitä halutaan maksaa.”

“Tekijänoikeudet natisevat jo nyt liitoksistaan - voi vain kuvitella, mihin kaikki johtaa 10 vuodessa.”

Enemmistö vastaajista kuvasi vastauksissaan tulevaisuutta, jossa rahoituksen vähenemisen ja teknologian kehityksen myötä alan kilpailu kiristyy entisestään, freelancereiden määrä kasvaa ja alan toimijoiden sosiaaliturva heikkenee. Alaan suoraan kohdistuvien uhkien lisäksi vastauksissa nostettiin usein esiin huoli ilmastomuutoksesta, turvallisuustilanteen kiristymisestä sekä globaaleista ja geopoliittisista kriiseistä, ja niiden vaikutuksista taiteen ja kulttuurin toimintaympäristöön. Turvattomuuden tunne, sodan uhka ja epävakaa maailmantilanne nähtiin sekä henkisenä kuormana että käytännön esteenä taiteelliselle työlle. Ilmastomuutoksen arvioitiin myös muuttavan liikkumisen ja kansainvälisen yhteistyön edellytyksiä, mikä vaikuttaa erityisesti vapaan kentän kansainvälisiin verkostoihin.

“Ilmastokriisi ja maailman epävakaa tilanne vaikuttaa meihin kaikkiin, ei pelkäämään taidealan ihmisiin.”

“Mahdollinen suursota mietityttää, onko enää 10 vuoden sisällä mitään töitä olemassakaan?”

Kyselyyn vastanneiden toimijoiden käsitykset loivat synkän kuvan käynnissä olevista taidekenttään ja alan työhön vaikuttavista muutoksista ja kehityskuluista. Vastaukset muodostavat kuvan alasta, joka on moninkertaisen murroksen keskellä; taloudellisen epävarmuuden, turvallisuusriskien, teknologian kehityksen ja poliittisen myllerryksen leikkauspisteessä. Taloudelliset ja poliittiset muutokset uhkaavat alan jatkuvuutta, teknologinen murros haastaa taiteen eettiset ja taloudelliset perusteet, ilmastokriisi ja turvattomuus horjuttavat toiminnan perusedellytyksiä, ja arvojen koventuminen heikentävät taiteen yhteiskunnallista asemaa. Vastauksista nousee vastapainona näkemys siitä, että taiteella on edelleen tärkeä rooli kriisien ja muutosten keskellä yhteisöllisyyden, empatian ja merkityksellisyyden ylläpitäjänä.

Vastapainona synkälle tulevaisuudelle taidekentän edustajat sanoittavat myös näkymää nykypäivän murroksien ja kehityskulkujen avaamista mahdollisuuksista. Vaikka tekoälyn nähtiin aiheuttavan uhkakuvia, osa vastaajista tunnisti myös uuden teknologian potentiaalin luovan työn työkaluna. Osa vastaajista nosti esille teko-

älyn tarjoamat mahdollisuudet toteuttaa laajoja projekteja pienillä resursseilla, kehittää työmenetelmiä sekä tuoda kentälle uudenlaisia ilmaisun tapoja. Se voi myös parantaa taiteen tekemisen saavutettavuutta, helpottaa tuotantoprosesseja sekä tukea uudenlaista taiteellista tutkimusta ja monialaisuutta. Vastaajia yhdistää kautta linjan varauksellisen toiveikas suhtautuminen tekoälyyn. Tekoäly on kiistatta jo täällä ja sen hyödyntäminen nähdään välttämättömänä, mutta teknologian kehittämisen jatkaminen edellyttää eettisten periaatteiden ja oikeusturvan laajempaa huomioimista.

"Tekoälyn kehitys mahdollistaa laajempien projektien toteuttamisen pienemmällä työryhmällä tai jopa yksin."

"Tekoälyn eettinen kehitys voisi avata uusia työmahdollisuuksia."

Teknologian kehityksen mahdollisuuksien kohdalla vastauksissa esitettiin lisäksi huomio koulutuksen saavutettavuuden parantumisesta etäopetuksen yleistymisen kautta:

"Digitalisaatio voisi avata korkeakouluopetusta laajemmin saataville."

Yhteiskunnallisten muutosten luoma tarve taiteelle nähtiin yhtenä tulevaisuuden mahdollisuutena, ja erityisesti laajat yhteiskunnalliset ja globaalit kriisit mainittiin taiteen merkitystä korostavina tekijöinä. Useat vastaajat painottivat, että taiteella on aivan erityinen rooli ihmisten välisen yhteyden rakentajana empatian ja toivon lähettiläänä, ja että mahdollinen kriisiaika voi nostaa taiteen yhteiskunnallisen arvon uudelleen esiin. Taiteen instrumentaaliset arvot, kuten hyvinvointivaikutukset ja kulttuurihyvinvoinnin kehitys mainittiin myös konkreettisina mahdollisuuksina. Myös laajenevien työnkuvien ja asiantuntijuuden mahdollisuudet, kuten taiteilijoiden osaamisen laajempi hyödyntäminen eri aloilla, esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla, koulutuksessa ja yhteisötyössä, ja monialaisessa yhteistyössä nousivat vastauksissa esiin.

"Uhka on myös mahdollisuus - kulttuurin tekijöitä tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa, se on merkittävin osa ihmisyyttä."

"Muutosprosessia on mahdollisuus käsitellä taiteen keinoin."

Useat vastaajat mainitsivat vapaan kentän toimijoille tyypillisen monialaisuuden hyödyt, verkostoitumisen tärkeyden sekä kansainvälistymisen kasvavan merkityksen tulevaisuudessa. Vastauksissa painotettiin yhteistyön roolin kasvamista esimerkiksi eri taiteenlajien, tieteen ja yritysmaailman välillä. Uusien yhteyksien nähtiin olevan keino vahvistaa taiteen asemaa sekä löytää uusia ansaintamalleja. Kansainvälistymisen katsottiin tarjoavan mahdollisuuksia erityisesti niille, joilla

on kielitaitoa, verkostoja ja halua laajentaa toimintaansa ulkomaille. Yksi vastaajista kytki kansainvälistymisen teeman konfliktien jälkeiseen jälleenrakennukseen Ukrainassa tai Gazassa, mikä voi luoda uusia työllistymismahdollisuuksia alalle.

Vaikka taiteen perusrahoitukseen kohdistuvien leikkauksien vaikutukset nähtiin uhkana toimintakentälle, jotkut vastaajista näkivät rahoituksen muutoksessa myös tilaisuuden etsiä uudenlaisia rahoitusratkaisuja ja toimintamalleja. Vastauksissa nostetaan esiin mahdollisuudet yrittäjämäisen ajattelun lisäämiselle, yksityisen sektorin roolin kasvulle rahoituksessa, EU-hankkeiden ja -rahoitusten laajemmalle hyödyntämiselle ja uusille yhteisöllisille tuotantotavoille.

”Rahoitustilanteen muutokset kannustavat etsimään uusia ratkaisuja.”

”Yritysmuotoinen tekeminen voi olla tulevaisuudessa helpompaa osalle taiteilijoista.”

Asiantuntija- ja työnantajanäkökulmia kehityskuluihin

Työnantaja- ja asiantuntijaorganisaatioiden haastatteluissa korostuivat työelämän kasvava prekarisoituminen ja rahoitusrakenteiden muutokset työelämätaitojen tarpeisiin vaikuttavina murroksina ja kehityskulkuina. Taitelijoiden tavoin myös työnantajat ja asiantuntijat näkivät nykytilanteen ja lähitulevaisuuden melko synkkänä.

”No kyllähän se tuntuu, että semmoinen tietynlainen ankea kausi on nyt tällä hetkellä menossa, ja semmoista näköalattomuutta on kyllä paljon.” (A2)

”...jos ajattelee näkymiä eteenpäin, niin eiväthän ne kauhean valoisat ole. Odotettavissa on lisää leikkauksia ... tiukemmaksi taitaa vain mennä tilanteet edelleen.” (A1)

Toimintaympäristön nähtiin olevan muuttumassa entistä epävarmemmaksi ja kuormittavammaksi, kun esimerkiksi työmahdollisuudet ainakin tutuissa taiteellisissa konteksteissa vähenevät edelleen, työurat muuttumat yhä pirstaleisemmiksi ja tukirakenteita rapautetaan entisestään. Näiden muutosten nähtiin asettavan monenlaisia uusia ja kasvavia vaatimuksia vapaan kentän toimijoille.

”...täytyy olla aika hurjaa optimismia, että haluaa kuitenkin hakeutua näin epävarmalle alalle nyt tässä maailmantilanteessa ja poliittisessä tilanteessa.” (H8)

” Vaatimukset vaan tästä varmaan vaan kovenee, koska on tulossa näitä, ja on tullut ja on tulossa lisää, kulttuurin julkisen tuen leikkauksia. Niin se tietysti aiheuttaa sitä, että esimerkiksi instituutioilla ja organisaatioilla on vähemmän

työllistämismahdollisuuksia. Myöskin työnantajat on entistä enemmän aliresursoituja.” (H7) ”...kun siirrytään tänne alalle, niin se seuraava tukiverkko koulun jälkeen on tämä järjestökenttä, ja kyllähän se haastavaa on, että järjestökentän toimintaedellytyksiä ollaan rapauttamassa. Kyllähän se ihan suoraan näkyy kuvataiteilijoissa. Ja esimerkiksi nyt vaikka konkreettisena esimerkkinä tämä, että Taiteilijaseura valtakunnallisena kattojärjestönä on joutunut luopumaan tästä oikeudellisen neuvonnan palvelustaan...Kyllä se minua mietityttää kovasti tämä taiteilijoiden oikeuksien jotenkin säilyminen ja vaaliminen, kun niitä oikeuksien puolustajia, niiden toimintaedellytyksiä rapautetaan.” (A3)

Yhä epävarmemmaksi ja ennakoimattommaksi muuttuvan poliittisen ympäristön ja toimintakentän nähtiin haastavan vapaan kentän ammattilaisten toimintaa entisestään ja vaativan heiltä uudenlaisten työskentelymahdollisuuksien tunnistamista ja luovien ratkaisujen löytämistä. Yhtenä selvänä kehityskulkuna eri haastatteluissa nousi esiin se, että taiteilija ei voi enää luottaa siihen, että vankka taiteellinen osaaminen riittää kannattelemaan työelämän ja ansainnan kokonaisuutta. Tämä näkemys liitettiin paitsi jo normaaliksi muodostuneeseen työn hybridimäiseen luonteeseen myös taiteellisen ajattelun ja tekemisen tapojen laajentamiseen muille sektoreille ja yhteiskunnan eri alueille. Ammattilaisuuden laajeneminen ei kuitenkaan tapahdu itsestään, vaan vaatii yhä moninäkökulmaisempaa työelämäosaamista ja ajattelua, taiteellisen osaamisen tunnistamista yhteiskunnan eri osaluilla sekä tietysti taiteilijan omaa halua laaja-alaiseen toimintaan.

Haastateltavat korostivat tiedostavansa nykyhetkeen ja tulevaisuuteen liittyvien työelämän vaatimusten kovuuden. Vapaan kentän ammattilaiset joutuvat luovimaan erilaisten paineiden ja alati kasvavien työelämäosaamisen vaatimusten keskellä ja samalla huolehtimaan omasta taiteellisesta osaamisestaan, työn laadusta ja henkilökohtaisesta hyvinvoinnista. Moni korostikin tukirakenteiden kehittämisen tärkeyttä, jotta vapaan kentän ammattilaiset eivät joutuisi työelämässään mahdottomiin tilanteisiin. Vapaalla kentällä työskentely on kuitenkin yhä useamman taidealan ammattilaisen todellisuutta, ja samankaltaiset haasteet koskettavat myös monien muiden alojen freelancereita. Rakenteiden kehittäminen nähtiin eri toimijoiden, kuten työnantajien, koulutusorganisaatioiden, järjestöjen, päättäjien ja taidealan ammattilaisten yhteisenä tehtävänä ja vastuuna. Samaan aikaan haastatteluissa kuitenkin tiedostettiin se todellisuus, että vapaalla kentällä pärjääminen vaatii itsenäisyyttä, oma-aloitteisuutta, laaja-alaisuutta ja erilaisten osaamiskokonaisuuksien haltuunottoa. Vapaan kentän toimija ei voi olettaa rakenteiden kantavan, eikä esimerkiksi julkisen tuen vahvistumista tai taiteilijapalkan käyttöönottoa pidetty realistisina tulevaisuudennäkyminä.

Huomio sekä asiantuntija- että työnantajaorganisaatioiden haastatteluissa kiinnittyi jopa silmiinpistävästi paljon budjettileikkauksiin ja poliittiseen tilanteeseen. Muista kehityskuluista ja haasteista, kuten vaikkapa ilmastokriisistä, tekoälyn kehityksestä, väestörakenteen muutoksista tai globaaleista kriiseistä ei puhuttu juuri lainkaan yksittäisiä mainintoja lukuun ottamatta. H7 esimerkiksi totesi, että

globaalit asiat, kuten ilmastonmuutos ja kansainväliset kriisit vaikuttavat työelämään ja organisaatioiden toimintaan. Lisäksi H1 mainitsi ekologisen, taloudellisen ja kulttuurin vastuun.

"...myöskin tämmöiset pienet taideyhdistykset miettii ympäristövastuullisuus-suunnitelmia ja mietitään, miten me pystytään tekemään omalta osaltamme ilmastovastuullista työtä. Ja sitten tietenkin kaikkien työntekijöiden myös pitää sitoutua niihin meidän tavoitteisiin" (H7)

"...että miten sitä omassa työssään toteuttaa kestävyttä, vastuullisuusajattelua eri tavoilla, ekologisen ja taloudellisen ja kulttuurisen vastuun näkökulmasta, niin kyllä se on semmoinen teema, joka minusta ylipäätään korostuu." (H1)

Asiantuntijahaastatteluisissa tekoälyn kehitys korostui kuvataiteen alalla:

"No kyllä varmasti iso juttu on se tekoäly, ihan sen arkisen tekemisen kannalta, mutta myöskin sen toimeentulon ja niiden tekijänoikeudellisen tulonsiirtojen ja niin edelleen kannalta." (A3)

Haasteiden lisäksi haastateltavat näkivät tulevaisuudessa kuitenkin myös toivoa ja uudenlaisia mahdollisuuksia. Asiantuntijahaastattelut korostivat, että hankala tilanne voi johtaa luoviin ratkaisuihin, ehkä kestäviin uudistuksiin ja taiteen arvon ja roolin nykyistä vahvempaan tunnistamiseen ja syvempään ymmärtämiseen yhteiskunnassa. Esimerkiksi A3 pohti, että luovan työn tekemisen tavat voivat nousta uudenlaiseen arvoon kiihtyvän ennakoimattomuuden keskellä.

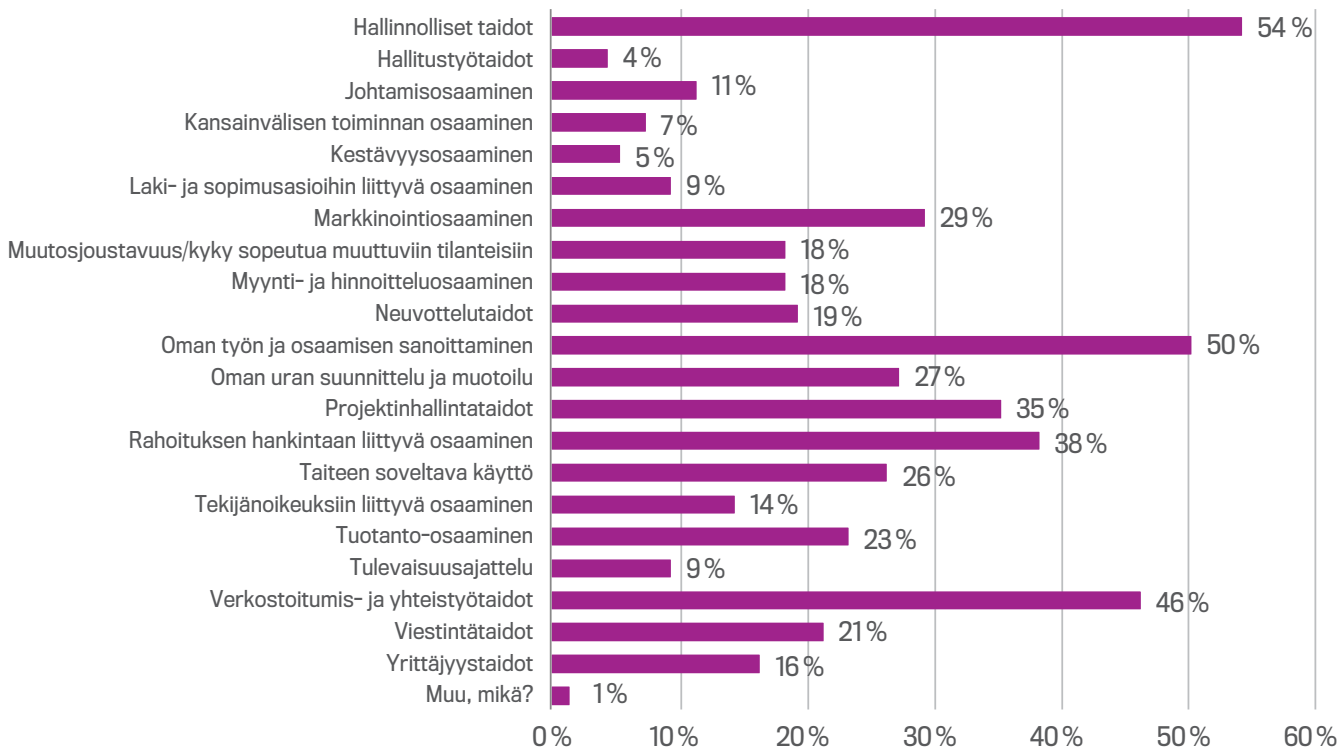
"...semmoinen jonkinlainen ennakointikatse, että mä ajattelen, että se on jälleen sitä taiteen tekemisen ydintä, että sellaisia heikkoja signaaleja havaitaan ja tulkitaan ja niitä taiteen keinoin ilmaistaan. Että ehkä tämmöisen merkitys jotenkin kasvaa nyt erityisesti tässä ajassa." (A3)

"Toisaalta sitten kun on joku tämmöinen synkempi kausi, niin kyllähän se aina sitten jonkun valoreunuksen tuo myös mukanaan, että se pakottaa luovuuteen, ja mä uskon, että sitten myös sitä myöten syntyy kyllä jotain luovia ratkaisuja ja ehkä uudenlaista toimintaa ... Mitkä tahot esimerkiksi havahtuu jotenkin siihen, että voisi olla mukana tukemassa elävää kulttuurikenttää, taidetta." (A2)

Vapaalla kentällä tarvittavat työelämätaidot nyt ja tulevaisuudessa

Vapaan kentän ammattilaisten kokemus tarvittavista työelämätaidoista

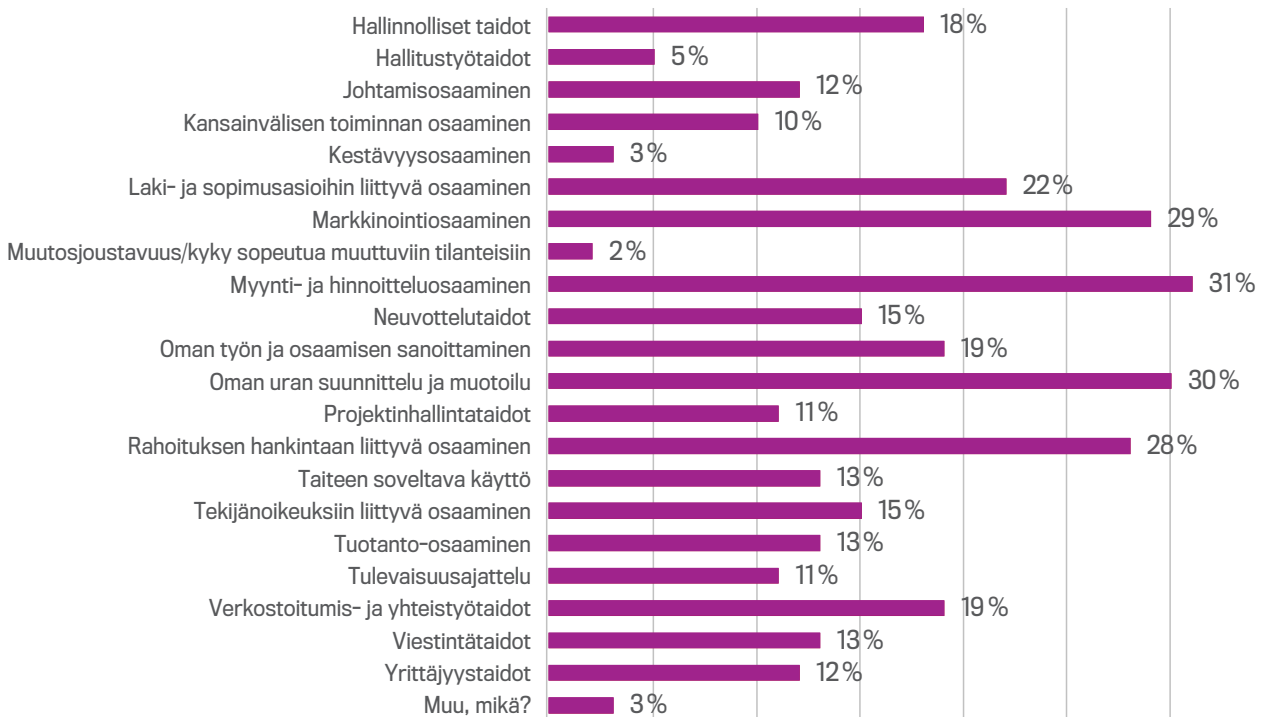
Kysyimme kyselyvastaajilta, mitkä ovat heidän omassa työelämässään tärkeimpiä työelämätaitoja (kuvio 4). Vastaukset jakautuivat monen eri vaihtoehdon välillä osin melko tasaisestikin, mikä kertoo työelämätaitoihin liittyvien tarpeiden laajuudesta. Selkeästi eniten korostuivat kuitenkin hallinnolliset taidot, eli päivittäisen toiminnan organisointiin ja johtamiseen liittyvät taidot, kuten organisointitaidot, suunnitelmallisuus, ajanhallinta, ongelmanratkaisukyvyt, talousosaaminen, kirjanpito (54 %), oman työn ja osaamisen sanoittaminen (50 %) sekä verkostoitumis- ja yhteistyötaidot (46 %). Suosittuja vastauksia olivat myös rahoituksen hankintaan liittyvä osaaminen (38 %) ja projektinhallintataidot (35 %). Vain yksi vastaaja lisäsi oman vaihtoehdonsa: hän korosti työmäärän sääntelyn taitoa jaksamisen ylläpitämiseksi.

Kuvio 4. Tärkeimmät työelämätaidot vastaajien oman kokemuksen perusteella. (N=94. Vastaaja pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä vaihtoehtoa.)

Kysyimme vastaajilta myös, mitkä työelämäosaamisen osa-alueet heidän omalla kohdallaan vaativat eniten kehittämistä (kuvio 5). Tässäkin kysymyksessä valinnat jakautuivat eri vaihtoehtoihin, mutta useimmin valittiin myynti- ja hinnoitteluosaaminen (31%), oman uran suunnittelu ja muotoilu (30%), markkinointiosaaminen (29%) ja rahoituksen hankintaan liittyvä osaaminen (28%). Avoimissa vastauksissa mainittiin yksittäisinä vastauksina sosiaaliset taidot ja jaksamisen taidot. Näiden vastausten perusteella vastaajat kokivat, että tärkeimmät työelämätaidot eivät olleet niitä taitoja, jotka vaativat eniten kehittämistä. Toisin sanoen vastaajat ehkä kokivat hallitsevansa keskeisimmät työelämätaidot pääosin hyvin, mutta tunnisti- vat kuitenkin monenlaisia kehittämistarpeita muilla osaamisalueilla.

Kuvio 5. Eniten kehittämistä vaativat työelämätaidot vastaajien oman kokemuksen perusteella. (N=94. Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme tärkeintä vaihtoehtoa.)

Työnantajien ja asiantuntijoiden näkemyksiä työelämäosaamisen tarpeista

Työnantaja- ja asiantuntijaorganisaatioiden edustajien haastatteluvastauksissa syvennyimme työelämäosaamisen kysymykseen laadullisemmalla otteella. Tun- nistimme vastauksista neljä kategoriaa, joihin vapaalla kentällä tarpeelliseksi näh- dyt työelämätaidot jakautuvat: 1) käytännön työelämätaidot, 2) sosiaaliset taidot, 3) alan, toimintaympäristön ja rakenteiden ymmärrys ja 4) hyvinvointi ja jaksami- nen. Alla esittelemme asiantuntija- ja työnantajaorganisaatioiden näkemyk- siä työelämätarpeista sekä niihin liittyvistä vahvuuksista ja kehittämistarpeista näissä neljässä kategoriassa, jotka kaikki linkittyivät monella tapaa yllä kuvattuihin

havaintoihin vapaan kentän työelämärealiteeteista ja työhön liittyvistä muutoksista. Kategoriat ovat osin keskenään päällekkäisiä, ja niihin kaikkiin liittyy yhdistävänä teemana tarve ymmärtää omaa itseään, osaamistaan, taiteilijuuttaan ja ammatti-identiteettiään.

Tästä tutkimuksesta on tarkoituksella jätetty pois taiteelliseen ja sisällölliseen osaamiseen liittyvä keskustelu. Tämä ei tarkoita, että kieltäisimme niiden keskeytyden tai että ajattelisimme taiteellisen osaamisen olevan kokonaan muista osaamisalueista erillinen osa-alue. Onkin tärkeää huomioida, että tämänkin tutkimuksen haastatteluissa työnantajat ja asiantuntijat korostivat taiteellisen ammattitaidon keskeistä merkitystä esimerkiksi rekrytointien ja työelämässä pärjäämisen näkökulmista ja painottivat, että taiteellinen ja muu työelämäosaaminen ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuitenkin ollut keskittyä nimenomaan taiteellisen ydinosaamisen ulkopuolisiin taitoihin ja osaamiseen, joita taiteen vapaan kentän työelämässä tarvitaan.

Käytännön työelämätaidot

Niin asiantuntijat kuin työnantajatkin korostivat, että vapaalla kentällä toimivien on hallittava monia erilaisia käytännön työelämätaitoja taiteellisen ydinosaamisen lisäksi selvitäkseen sirpaleisessa ja epävarmassa tilanteessa. Heidän on esimerkiksi kyettävä toimimaan oman työnsä johtajina, tuottajina, managereina, markkinoijina, välittäjinä ja taloudenhoitajina ja hallittava myös sopimus- ja tekijänoikeusasiat.

Työelämätaitojen vaatimukset linkittyivät vastauksissa ennen kaikkea työelämän prekaarisuuteen ja hybridimäisyyteen. Vapaan kentän työelämätodellisuutta kuvattiin haastavaksi ja jopa raadolliseksi, sillä se vaatii freelancereilta todella monenlaisten taitojen hallintaa, jatkuvaa uusien taitojen omaksumista, eri työnantajien samanaikaisten odotusten välillä tasapainottelua, epävarmuuden sietoa ja muutoksiin sopeutumista. H7 esimerkiksi huomautti, että lyhyiden työsuhteiden ja ”sillisalaattia ja silppua” olevan työelämän kokonaisuuden vuoksi freelancereiden on tärkeää oppia hallinnoimaan, aikatauluttamaan ja organisoimaan omaa työtään, koska yksikään monista päällekkäisistä töistä ei saisi kärsiä muiden töiden kustannuksella. H3, joka oli itse aiemmin toiminut freelancerina, piti vapaan kentän työelämää raadollisena ja koki, että siellä pärjää tekemällä paljon töitä ja oppimalla uudet asiat nopeasti.

”Ehkä mun pääviestini ihmisille, jotka haaveilee tulevansa freelancereiksi tällaisiin erilaisiin kulttuuriprojekteihin ja -hankkeisiin, niin on se, että tänä päivänä ei pärjää enää sillä pelkällä taiteen ja kulttuurin substanssin osaamisella, että jokaisella täytyy olla jonkun näköinen käsitys hallinnosta, taloushallinnosta, täytyy olla rahoitusosamista, että mitä monipuolisempi se oma paletti on, ehkä immateriaalioikeuksista ja tekijänoikeuksista kaikenlaisesta, niin siis mitä laajempi se osaamis pohja on, niin sitä vahvemmillä on työmarkkinoilla.” (H2)

Etenkin asiantuntijat kuvailivat vapaan kentän taiteilijoiden työtä yrittäjämäiseksi, koska vastuu oman työn ohjaamisesta, hallinnoinnista ja myynnistä on taiteilijalla itsellään. Esimerkkinä yrittäjämäisestä toiminnasta A2 kuvaili, että tilanteessa, jossa ei ole pysyvää esihenkilöä eikä vakaita tuloja, freelancerin on pystyttävä itse hallitsemaan epävarmuutta ja tulojen epäsäännöllisyyttä. A3 taas näki kuvataiteilijan työn yrittäjämäisenä myös siitä näkökulmasta, että taiteilijan on osattava itse myydä ja tuotteistaa omaa osaamistaan. Yrittäjänä toimiminen tietysti vaatii myös käytännön taitojen, kuten laskutuksen ja veroasioiden haltuunottoa.

Moni korosti, että työnhaku- ja rahoituksenhakutaidot ovat oleellisen tärkeä osaamisen osa-alue, koska sen lisäksi, että uusia töitä pitää hakea tiuhaan, apurahat ja erilaiset projektirahoitukset muodostavat tärkeän osan ansainnan silppumaisesta kokonaisuudesta. Haastateltavat selittivät, että hakemuksissa on tärkeää osata selkeästi kuvata omaa osaamistaan ja motivaatiotaan ja esimerkiksi ohjelmahauissa kiteyttää oma ehdotuksensa suhteessa niin omaan tekemiseen ja osaamiseen kuin myös annettuihin kriteereihin. Tärkeänä pidettiin myös työn- tai toimeksiantajaan ja työskentely-ympäristöön perehtymistä sekä projektikonseptointiosaamista eli kykyä muotoilla projekti, jossa oma taiteellinen tekeminen ja osaaminen kohtaavat kiinnostavalla tavalla rahoittajan kriteerit, teemat ja tavoitteet sekä taloudelliset ja kontekstiin liittyvät realiteetit.

"...kun on massa hakijoita, ihan hirveästi hakijoita, niin miten sieltä erottaudutaisiin silleen, että myös, että haetaan just tätä paikkaa." (H1)

Moninaiset viestintätaidot ja kyky markkinoida ja paketoita omaa tekemistään ja osaamistaan korostuivat paitsi työn- ja rahoitushakujen näkökulmasta myös osana muuta työelämässä toimimista, kuten yleisöjen tavoittamista ja myyntiä. Lisäksi vastauksissa korostettiin tarvetta pystyä kommunikoimaan erilaisissa viestintäkanavissa ja muodoissa.

"Nykyään tarviis osata tehdä se myös ei pelkästään henkilökohtaisessa kontaktissa, vaan myös etänä, vaan myös videoiden muodossa, tekstin muodossa, erilaisissa formaateissa, niin se on kauhean tärkeätä varmaan kaikkialla, että miten sä näytät sun osaamisen, ja kun se osaaminen on taiteellista ... se on tietty vaativampi tehtävä osata se osaaminen paketoita." (H5)

"...käytännön viestintätaidot, että kykenee myös kertomaan kiinnostavalla tavalla siitä, että mitä tapahtuu ja missä ja tietää, että ketkä on ne todennäköiset vastaanottajat, jotka olisi kiinnostunut siitä sun tekemisestä." (H2)

"...taiteilija on tällainen tuottamisen tehopakkaus, joutuu olemaan, että ihan varmasti tällaiset hyvin monialaiset taidot, niin kun kyky kirjallisesti ilmaista jotenkin ja ikään kuin markkinoida sitä omaa osaamistaan ja erilaiset viestinnälliset taidot ja digitaaliset taidot..." (A3)

Haastatteluissa nousi esiin näkemys siitä, että edellä mainitut käytännön työelämätaidot vaativat taiteilijoilta hyvää itseymmärrystä ja käsitystä omasta osaamisesta ja sen kehittämistarpeista, henkilökohtaisista tavoitteista ja toiveista sekä omista rajoista ja arvoista. H5 esimerkiksi huomautti, että taiteilijalla tulisi olla yhtäältä riittävä itsevarmuus ja usko omaan osaamiseen voidakseen myydä sitä ja toisaalta riittävä itsekriittisyys voidakseen nähdä, mitä osaamisen palasia omasta paletista vielä puuttuu. Hän piti myös tärkeänä tunnistaa, mitkä asiat eivät ”oikeastaan yhtään kiinnosta”. A1 nosti myös esiin kasvavan näkyvyysvaatimuksen esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Hän piti tärkeänä, että taiteilija pysähtyy miettimään omaa suhdettaan erilaisiin vaatimuksiin ja sitä, mikä tuntuu itselle hyvältä ja mikä ei.

Käytännön työelämätaitoihin liittyvien vahvuuksien suhteen työnantajat ja asiantuntijat olivat muun muassa havainneet, että freelancereilla on pääasiassa vahva työmotivaatio, yleistä ketteryyttä ja joustavuutta sekä kykyä hallita monenlaisia asioita ja aikatauluja.

”...mun mielestä freelancereilla on ihan hirveän iso työmoraali kokonaisuutena.” (H3)

”Aika monet on tosi ketteriä ja joustavia, koska on oltava ketterä ja joustava jotta pärjää” (H5)

”Ihmiset on aika hyviä sopeutumaan ja mobiileja, ne istahtaa moneen ja mukautuu moneen. Mä kunnioitan ihan valtavasti ihmisiä, jotka ovat tehneet pitkän uran freelancerina juuri tästä syystä.” (A1)

Ajatus laajenevista työnkuvista nousi esiin positiivisena, mutta vielä paljolti käyttämättömänä mahdollisuutena. Sekä asiantuntijat että työnantajat korostivat, että vapaan kentän ammattilaiset ovat moniosaajia, joilla olisi paljon annettavaa myös muille aloille. Monitaitoisuuden nähtiin johtuvan pitkälti työelämän prekaarisuudesta, joka pakottaa taiteilijat omaksumaan monenlaisia taitoja. A2 korosti, että taiteilijoilla on paljon sellaisia taitoja, joita eri alojen työelämässä arvostetaan, mutta heidän on vaikeaa tunnistaa niitä itsessään tai perustella muille. A3 puolestaan nosti esiin kuvataiteilijoiden tyypillisesti vahvat ja ajantasaiset digitaaliset tiedot ja taidot. Osa vastaajista huomauttikin, että niin vapaan kentän ammattilaisten itsensä keskuudessa kuin muillakin aloilla ja yhteiskunnassa laajemmin tämä potentiaali pitäisi pystyä tunnistamaan paremmin.

”... niillä on ihan mieletön pääoma siinä, mitä kaikkea ne tietää.” (A1)

”...ikään kuin pakostakin ne kuvataiteilijat on aikamoisia tuottamisen ammattilaisia, että todella niin kun monipuolista ja laaja-alaista osaamista kaivataan siinä, että sitä ammattia voi ylipäätään harjoittaa.” (A3)

”...ehkä se on yksi vahvuus vaan yleisesti, että alalla on sitten tosi paljon semmoisia moniosaajia, tekijöitä, joilla olisi annettavaa tosi monenlaisiin

tehtäviin tai kokemusta tosi monenlaisesta ... se on tietenkin siis tosi myös rakenteellinen ongelma, että me kaikki tehdään monia eri tehtäviä, mutta sitten lähinnä ehkä tarkoitin silleen positiivisen kautta, että jotenkin niitä mahdollisuuksia on sitten tosi moneen.” (H7)

Monet asiat nostettiin esiin haasteina joissain haastatteluissa ja vahvuuksina toisissa. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi työn aikatauluttaminen, rahoituksen hakeminen, viestintätaidot ja oman työn johtaminen. Monet huomauttivatkin, että ammattilaisten välillä on paljon eroja. Toiset ottavat erilaiset työelämäosaamisen osa-alueet haltuun nopeammin, kun taas osa vaatii enemmän opettelu- ja sopeutumisaikaa. Joillekin monien asioiden hallinta ja työelämän sirpaleisuudessa luoviminen on luontevaa, mutta toiset kaipaivat enemmän vakautta työelämäänsä ja työympäristöönsä.

Esimerkkeinä yleisistä kehittämistä vaativista taidoista mainittiin muun muassa erilaisten töiden aikatauluttaminen, oman osaamisen sanoittaminen, projektien konseptointi ja laaja-alaisempi ajattelu.

”...tavallaan semmoinen just projektin muotoilullinen osaaminen on heikkoa, ja sehän on hirveän luovaa työtä, että mä en näe, että se tuottajan työ ja taiteilijan työ tämmöisessä uudessa tavassa ... niin ne ei ole erillisiä asioita, koska se projektin muotoilu itsessään on se luova asia.” (H2)

Yleisesti ottaen uransa alussa olevilla ja vastavalmistuneilla nähtiin olevan paljon haltuun otettavaa käytännön työelämätaidoissa. Haastateltujen yleinen kokemus oli, että vastavalmistuneille tulee työelämässä nopeasti ja usein yllättäen vastaan tarve hallita monenlaisia työelämätaitoja, kun opinnoissa on keskitytty lähinnä taiteellisen ammattitaidon kehittämiseen. Taidot toki karttuvat työelämässä, ja kuten yllä mainittiin, freelancereista kasvaa usein monitaitoisia ammattilaisia, joiden osaamisesta olisi annettavaa muillekin aloille. Työnantajahaastatteluissa kuitenkin nostettiin esiin, että organisaatioilla ei yleensä ole resursseja opettaa perustavanlaatuisia työelämätaitoja tai tehdä asioita taiteilijoiden puolesta, vaan tarvittavien käytännön taitojen tulisi olla hallussa jo töihin tultaessa.

”...se koulutus on jotain sellaista, että ... periaatteessa asioita käydään läpi, mutta sitten kuitenkin huomaa, että kaikki käytännön asiat tulee koko ajan uutena.” (H10)

”Sitten tosi tärkeätä on kyllä pystyä hallitsemaan ja aikatauluttamaan sitä omaa työtä...Esihenkilötasolla pienissä organisaatioissa, niin ei pystytä tekemään, että mulla ei kerta kaikkiaan ole niitä resursseja tehdä kenellekään työlistöjä valmiiksi” (H7)

”Meille kun tulee opiskelijoita, niin voi olla monesti niin, että heillä on siitä omasta opiskelualastaan osaamista, mutta ei välttämättä semmoisia yleisiä

työelämätaitoja ... Koko ajan se koulutus menee enemmän siihen suuntaan, että se oppiminen tapahtuu siellä työpaikoilla, eikä siellä koulussa, ja sitten taas työpaikoilla ei ole välttämättä niin paljon resursseja siihen ohjaamiseen.” (H9)

Sosiaaliset taidot

Erilaisten sosiaalisten ja yhteistyötaitojen merkitys korostui suhteessa työyhteisöön, yhteistyökumppaneihin ja verkostoihin, asiakkaisiin ja yleisöihin sekä työskentely-ympäristöön ja paikallisyhteisöihin. Vastaukset linkittyivät monella tapaa työelämän prekaarisuuteen ja hybridimäisyyteen; lyhyiden ja tiuhaan vaihtuvien työprojektien ja -ympäristöjen vuoksi freelancereiden on rakennettava omia verkostojaan, sopeuduttava erilaisiin yhteisöihin ja kyettävä soveltamaan aiemmin oppimaansa erilaisissa työtilanteissa.

Työyhteisön kannalta tärkeissä taidoissa painotettiin muun muassa yhteistyökykyä, vuorovaikutus- ja kuuntelemisen taitoa, muiden huomiointia, turvallista työympäristöä, kykyä ottaa vastaan palautetta, vastuunottoa ja yhteisiin tavoitteisiin perehtymistä ja sitoutumista. Toisaalta A1 nosti esiin, että yhteisöä tarvitaan myös työelämätaitojen kehittämiseen, sillä sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot kehittyvät yhteisössä yksin tekemisen sijaan.

”... että pystyy kommunikoimaan eri asioista, että voi, uskaltaa kysyä asioita. Ja sitten itse toimin aika suoraan tai oon huomannut, että se on parasta, niin sitä mä toivon myös muilta, että pystyy tavallaan suoraan ottaa asioita esiin” (H3)

”Sosiaalinen ymmärrys siitä yhteisöstä ja ymmärrys siitä asiasta, että [esittävän taiteen] tekeminen, niinku kaikki muutkin asiat maailmassa, on yhteistyötä, johon liittyy tiettyjä asioita, kuten kuunteleminen ja aika... kaikki perustuu tavallaan kuitenkin siihen kontaktiin.” (H4)

”... sen lisäksi, että sä osaat tehdä sen sun semmoisen ensisijaisen työtehtävän, niin sun pitää pystyä myös ymmärtämään juuri näitä vaikkapa sun työyhteisön tai työpaikan arvoja ja vastuullisuussuunnitelmia.” (H7)

Verkostoitumistaitoja pidettiin erityisen tärkeinä vapaalla kentällä, jossa työ on hyvin itsenäistä, eikä pysyvää työyhteisöä tai organisaation valmiita verkostoja lähtökohtaisesti ole. Freelancerin on siis löydettävä omat alan sisäiset verkostonsa, joiden lisäksi työmahdollisuuksien kannalta tärkeänä tekijänä pidettiin erilaisten suhteiden rakentamista, esimerkiksi yritysmaailman suuntaan. A2 esimerkiksi näki verkostojen laajentamisessa mahdollisuuden löytää uusia alueita, joilla luovaa osaamista voisi hyödyntää.

”... verkostot korostuu ja millä tavalla niiden toimintaa vois ehkä miettiä uusiksi.” (H1)

"ja toisaalta sitten tällöinen niinku rajapinnat, ehkäpä jopa yhteistyöhön yritysmaailman kanssa ja rajapinnat digitalisaatioon ja tän tyyppisiin asioihin..." (H2)

"...ristiinpölyttämisen tärkeydestä just myös luovien alojen sisällä, että jo varhaisessa vaiheessa oppilaat kohtaavat toisiaan ja lähtee syntymään semmoisia myös poikkitaiteellisia verkostoja. Ja toi on ehkä myös tärkeää, että että noita vielä laajennettaisiin myös taidealan ulkopuolelle ... työelämän ihan muille alueille tätä luovaa osaamista." (A2)

Osa haastatelluista työnantajaorganisaatioista korosti asiakkaiden ja yleisön huomiointia sekä läsnäoloa ja vuorovaikutteisuutta suhteessa heihin. Esimerkiksi H2 huomautti, että vaikka taiteellinen vapaus on tärkeää, tekeminen täytyy suhteuttaa toimintaan vaikuttaviin realiteetteihin, ja samalla on huomioitava työn potentiaaliset asiakkaat tai yleisöt. H5 korosti yhteistyökyyvyn ja ihmisten kohtaamisen tärkeyttä sekä läsnäoloa, ja H10 piti tärkeänä, että esiintyvällä taiteilijalla on halu esiintyä ihmisille.

Asiakkaisiin keskittymisen sijaan työnantajat puhuivat kuitenkin useammin oman työskentelyn suhteuttamisesta työskentely-ympäristöön ja -kontekstiin sekä paikalliseen yhteisöön. Osa haastateltavista korosti vastaanottavaa asennetta, avoimuutta keskustelulle ja kykyä ottaa vastaan palautetta, jotta eri sidosryhmien kanssa voitaisiin yhdessä rakentaa esimerkiksi paikkasidonnaisesti sopiva ohjelma-, teos-, tai projektikononaisuus. H2 esimerkiksi nosti esiin sosiaalisen vaikuttavuuden teeman, jota ilman harva projekti voi onnistua. H9 painotti, että omassa työssä on tärkeää huomioida paikka, jossa työ tehdään tai olla vähintäänkin valmis muokkaamaan omaa tekemistään paikallisyhteisöön sopivaksi.

"... varsinkin nuorempien kulttuurin tekijöiden parissa huomaa aika vahvastikin, että ne jutut mitä ne kehittää, niin niissä se sosiaalinen komponentti on tosi vahva, että miten osallistetaan ja miten otetaan ihmiset jopa siihen projektide-signiin mukaan..." (H2)

"...varsinkin, jos se työskentely on semmoista, että haluaa yhteisöllistä tekemistä, niin sitten myös tavallaan olla avoin sille, miten tää yhteisö toimii ja mikä on täällä yhteisössä mahdollista" (H9)

Haastatellut asiantuntijat ja työnantajaorganisaatiot kokivat, että freelancereilla ovat lähtökohtaisesti hyvin hallussa muun muassa vuorovaikutustaidot, kyky kohdata ihmisiä ja olla läsnä, sensitiivisyys muita kohtaan ja mukautuvuus. Toisaalta osa näki sosiaalisissa taidoissa kehittämisen varaa, esimerkiksi vuorovaikutustaitojen ja oman työn sanoittamisen suhteen. Moni peräänkuulutti kykyä sanoittaa omaa tekemistään ja sen arvoa ja uniikkiutta rahoittajille, työnantajille ja tilaajille sekä myös yleisöille ja laajemmin yhteiskunnassa. A1 huomautti, että oman osaamisen sanoittamisen on erityisen haastavaa vastavalmistuneille, joilla on vasta vähän

näyttöjä tehdyistä töistä tai esimerkiksi saaduista kritiikeistä, mutta heidänkin on pystyttävä sanoittamaan osaamisensa ja tekemisensä niin apurahahakemuksiin kuin työnantajatahoillekin. Lisäksi työnantajahaastatteluissa kehittämistarpeina mainittiin kyky käydä avointa keskustelua ja ottaa vastaan palautetta sekä rohkeus nostaa esiin epäkohtia. H3 ja H8 selittivät, että freelancerit eivät usein uskalla nostaa esiin epäkohtia, koska he pelkäävät menettävänsä työnsä ja tulevat työmahdollisuudet. He kuitenkin tähdensivät, että tällaisesta pelosta olisi syytä päästä yli, sillä asioiden rohkea esiin nostaminen mahdollistaa avoimen keskustelun ja asioiden parantamisen.

"...ymmärrys ja semmoinen sensitiivisyys jotenkin vaan muita kohtaan, niin kyllä sitä friikuilla on tosi paljon." (H1)

"...heillä on jotain sellaista, mistä moni muu voisi, niin kun ottaa oppia ... vuorovaikutuksesta ja kohtaamisesta ja läsnäolosta ja tilan hallitsemisesta ja haltuunotosta..." (H6)

"... ei siellä välttämättä ole niitä valmiuksia siihen semmoiseen avoimuuteen ja läsnäoloa ja siihen semmoiseen vastaanottokykyyn ja kehittymiseen. Että voi olla tosi sisäänpäin kääntynyt käsitys sekä siitä omasta tekemisestä että tästä alasta..." (H5)

Alan, toimintaympäristön ja rakenteiden ymmärrys

Sekä asiantuntijat että työnantajat tähdensivät, että vapaalla kentällä toimivien on tärkeää ymmärtää alan ja toimintaympäristön realiteetteja ja rakenteita, sopimuskäytäntöjä ja lakia sekä omat oikeutensa ja velvollisuutensa, jotta he voivat suunnitella omaa uraansa, sopeutua epävarmuuteen ja löytää paikkansa työelämässä. Osaamisen ja erilaisten tietojen ja taitojen lisäksi vapaan kentän rakenteissa luovimisen nähtiin edellyttävän laaja-alaista ajattelua ja toimintaa, muutoksiin varautumista, resilienssiä sekä kaaoksen- ja paineensietokykyä.

"...jotenkin semmoinen se epävarmuuden sieto, resilienssi, digitaaliset taidot ja sitten ne se jotenkin hyvä ymmärrys tästä näistä suomalaisen yhteiskunnan työelämäkontekstista, että mikä se oma aika erikoinen lokero siellä voisi olla." (A3)

Erityisesti asiantuntijat alleviivasivat omien oikeuksien ja velvollisuuksien tuntemista tärkeänä työelämätautona, kun tukena ei ole pysyvää työnantajaa tai vahvoja rakenteita. A1 korosti oikeuksien, minimipalkkojen ja työaikojen tuntemista, jotta ei tule suostuneeksi sellaiseen, mihin ei tarvitse suostua. Myös A3 piti omien oikeuksien, kuten tekijänoikeuksien ja sopimusoikeuden, tuntemista keskeisenä.

Hän muistutti, että taiteilija ”on niin yksin siellä työelämässä ja työmarkkinoilla”, että oma asiantuntijuus korostuu näissäkin asioissa.

Työnantajaorganisaatiosta H5 painotti, että freelancerina toimiessa on tärkeää tuntee työsuojelulakia, työehtoja ja työlainsäädäntöä. Hän huomautti, että näitä tekijöitä ei aina tule freelancerina ajatelleeksi, mutta instituutioissa toimiessa on tärkeää osata toimia vaatimusten ja sopimusten mukaisesti, jotta sopeutuu organisaatioon helpommin. H5:n esiin nostama näkökulma korostaa hybridimäisen työn yhtä keskeistä haastetta: toimiessaan erilaisissa rooleissa, organisaatioissa ja konteksteissa taiteilijat joutuvat samanaikaisesti hallitsemaan useita erilaisia toimintamalleja ja -raameja, sääntöjä, periaatteita ja sopimuksia tai niiden puutetta.

Asiantuntijat puhuivat myös yrittäjyyden tuomista haasteista ja turvattomuudesta, jotka ovat korostuneet yrittäjyyteen rohkaisemisen tai painostamisen sekä laskutusvaatimusten lisääntymisen myötä. Erityisesti A1 ja A2 painottivat yrittäjyyden vaativan monien asiakokonaisuuksien haltuunottoa sekä ymmärrystä siitä, mitä yrittäjyys tarkoittaa esimerkiksi oman sosiaaliturvan näkökulmasta

” se [yrittäjyys/toimeksiantosuhteet] vaatii työntekijältä aika paljonkin perehtymistä ja osaamista, koska silloin työelämäpolku tällaisissa kohdissa voi muuttua ratkaisevasti ja muuttuukin. Millä tavalla esim. työeläkkeet, siis kaikki nämä tällaiset työelämään liittyvät asiat ja taidot täytyy ottaa hanksaan. Muutos vaikuttaa sun verotukseen, se vaikuttaa sun sosiaaliturvaan, se saattaa pomsauttaa sinut ulos koko sosiaaliturvasta...” (A1)

Työn hybridimäisyyttä ja laaja-alaistumista niin taide- ja kulttuurikentän sisällä kuin sen ulkopuolellakin kuvailtiin sekä rakenteellisina työskentelyn edellytyksinä että mahdollisuuksien tarjoajina. Hybridimäisen ja laaja-alaisen toiminnan korostettiin vaativan monenlaista osaamista, kykyä tunnistaa erilaisia mahdollisuuksia ja myös omien asenteiden ja ajattelun tarkastelua. Osa huomautti, että mikäli haluaa työskennellä freelancetaiteilijana, on kyettävä ajattelemaan omia taiteellisia sisältöjä laajemmalle ja toimittava laajasti niin taiteen kentällä kuin sen ulkopuolellakin. Työelämän koostamisen erilaisista palasista laaja-alaisesti toimimalla nähtiin vaativan luovuutta, heittäytymiskykyä, kykyä uusien asioiden omaksumiseen ja oman osaamisen soveltamista erilaisissa tilanteissa ja työkonteksteissa. Osa korosti, että on jokaisen oma valinta, kuinka laajasti ja monipuolisesti haluaa työskennellä. Samalla kuitenkin huomautettiin, että ilman kykyä ja halua laajentaa omaa toimintaa voi taiteilijana työskentely ja ansainta käydä todella haastavaksi. Osaamiseen liittyvien odotusten ja vaatimusten laajuus tuo mukanaan jossain määrin myös epämääräisyyttä; taiteilijoilta odotetaan yleisesti laajaa ja monipuolista osaamista ja omaksumiskykyä, eikä tulevaisuuden työelämätodellisuus kovin helposti konkretisoidu selkeiksi osaamistarpeiksi.

”Jos on ... semmoinen avoin ja ehkä jollain tavalla myös semmoinen heittäytymiskykyinen, kun tehdään tapahtumaa ja tehdään myös tosi epätavallisissa

olosuhteissa, ... niin tietynlainen heittäytyminen ja semmoinen osin vähän, miten mä sanoisin, tuntemattomaan rohkeus - hypätä kohti tuntemattomia.” (H1)

”...freelance-taiteilijan horisontti täytyy olla tavallaan laajempi ja sen täytyy pystyä omaksumaan uusia kanavia, jotka voi liittyä yhteistyöhön yritysten kanssa tai uusiin digitaalisiin formaatteihin tai tämmöiseen yhteisölliseen, kaupunginisiin tai yhteisön vahvistamiseen liittyviin juttuihin.” (H2)

”...vaatii tosi paljon nyt luovuutta, että ihmiset oppii jotenkin tai muotoilemaan sitä omaa työtään ja kehittämään itsellensä työtilaisuuksia tai laajentamaan sitä omaa osaamistaan, että mistä löytyy niitä mahdollisuuksia.” (A2)

”Mutta jos lähtökohta on se, että haluaa työllistyä määrällisesti paljon, niin ehkä Suomen mittakaavassa tietyllä lailla ehkä vaaditaan sitä semmoista laaja-alaista ajattelua siihen työn tekemiseen ja niihin ympäristöihin, missä sitä työtä tekee.” (H6)

Rakenteiden ja työympäristön tunteminen linkitettiin itsetuntemukseen eli oman taiteilijuuden, tekijyyden, työnkuvan, roolin ja osaamisen hahmottamiseen. Kun tunnistaa omaan senhetkiseen työnkuvaan ja rooliin ja laajemmin työelämässä toimimiseen liittyvät vastuut ja odotukset sekä omat henkilökohtaiset toiveensa, arvonsa ja tavoitteensa, on helpompi luovia vapaalla kentällä ja alan rakenteissa (tai niiden puutteessa) itselle sopivalla tavalla ja löytää omat paikkansa työelämässä.

”...ehkä pohtia myös sitä omaa taiteellista tekijyyttä siltä kannalta, että arvottaako itselleen sen, että oli työ, tapahtu se missä ympäristössä tahansa, niin onko se itselleen myös niin kun aina taiteellista työtä tai haluaako arvottaa sen sitä kautta, että tässä on hirveän paljon eroja jos puhutaan taiteilijoista ... Mutta mun mielestä nää on hirveän henkilökohtaisia asioita siitä, että mitä siltä omalta työltään haluaa.” (H6)

Vaikka haastatteluissa mainittiin, että freelancerit oppivat usein tuntemaan taidekenttää ja sen rakenteita monipuolisesti, moni nosti esiin, että tarvittaisiin nykyistä parempaa alan, rakenteiden ja yhteiskunnan järjestelmien tuntemusta sekä ymmärrystä oikeus- ja sopimusasioista — mielellään jo ihan uran alkumetreistä alkaen. Tämä korostui etenkin asiantuntijoiden haastatteluissa, mutta nousi esiin myös työnantajaorganisaatioiden vastauksissa. Asiantuntijat korostivat, että freelancerit voivat joutua hankaliin tilanteisiin rakenteiden, järjestelmien ja viranomaisten kanssa, ellei niitä tunne ja ymmärrä riittävästi. A3 korosti, että oma asema työmarkkinoilla olisi hyvä hahmottaa jo valmistuessa, jotta pystyisi paremmin valmistautumaan alan realiteetteihin. Hän piti tärkeänä myös keskeisten toimijoiden, kuten taiteilijajärjestöjen tuntemista ja niihin liittymistä, ”koska siellä on se ikään kuin lähin ammatillinen työyhteisö.” A1 viittasi vapaan kentän vähäisiin ja hauraisiin rakenteisiin ja huomautti, että on tärkeää tiedostaa, mitä työttömyys ja sosiaa-

liturva tarkoittavat, millaisia tukia ja apurahoja on saatavilla, ja mitä esimerkiksi tarkoittavat esihenkilöasema (johon saatetaan päätyä puolivahingossa tai asiaa pidemmälle ajattelematta) tai yhdistyksen vetäminen ja niihin liittyvät vastuut. Myös A2 painotti yhteiskunnan järjestelmien tuntemusta ja näki siinä olevan kehittämisen varaa, koska asiat ovat vaikeita ja freelancer putoaa helposti tukirakenteiden väliin, jos hän esimerkiksi yhdistelee työsuhteista ja yrittäjämäistä työtä.

"...se on ihan välttämätöntä, että niitä työelämätaitoja ja ymmärrystä siitä, että minkälaisessa toimintaympäristössä tässä nyt eletään, niin että niitä syntyisi jo siellä opiskeluaikana, koska se pudotus voi olla sitten aikamoinen, jos on ihan vaan sellaisessa jotenkin taide taidekylässä elänyt." (A3)

"... kun mä tulin sieltä koulusta ulos, niin mistä ihmeestä minuun laskeutuisi se ymmärrys, että mä ensinnäkin ymmärrän sen, mitä tarkoittaa, että mä siirryn työttömäksi, mistä mä voin hakea niitä kaikenlaisia tukia, koko tämä sosiaaliturvaan liittyvä paletti. Mutta myös sitten vaikka se, että jos mä olen valmistunut koreografiksi ja perustan yhdistyksen ja haen sille apurahaa. Ja musta tulee sen yhdistyksen jäsen tai puheenjohtaja, niin tuleeko mulle työnantajan velvoitteet? Mitä se tarkoittaa, että mä oon yhtäkkiä sellaisessa vastuussa?" (A1)

"... kun toimitaan työsuhteisen työn ja yrittäjyyden välillä ... ja sitten täytyy vaikka tonne TE-toimiston suuntaan sitten perustella, että en ole yrittäjä, niinku ymmärtämättä ehkä itsekään, että mitä siellä halutaan tietää. ... joutuu tavallaan vähän mahdollisiin paikkoihin." (A2)

Tunnistetun tarpeen vahvemmalle tekijänoikeus- ja sopimusosaamiselle vahvistaa myös tuore Taiteen ja kulttuurin barometritutkimus, jonka mukaan taiteilijoiden tekijänoikeustietämyksessä ja sopimusosaamisessa on puutteita, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti heidän saamiinsa korvauksiin ja neuvottelemiinsa sopimusehtoihin (Lahtinen ym., 2025).

Myös työnantajat tunnistivat tarpeen rakenteellisen ymmärryksen vahvistamiselle. Esimerkiksi H5 totesi, että rakenteellisessa ymmärryksessä on puutteita, eikä taiteilijoilla välttämättä ole realistista käsitystä siitä, mitkä omat vahvuudet ja heikkoudet suhteessa kokonaisuuteen ovat. Vahvuuksina toisaalta nostettiin esiin etenkin kokeneempien tekijöiden usein laaja ymmärrys kentästä ja rakenteista sekä freelancereiden yleisesti vahva muutoksensietokyky ja joustavuus.

"Ja no resilienssiä ainakin piisaa ja tällöistä mukautumista muuttuviin tilanteisiin." (H1)

Jaksaminen ja hyvinvointi

Haastatellut nostivat esiin työn prekaarisuuteen kytkeytyvät freelancereiden jaksamisen ja hyvinvoinnin kysymykset, joita tukevat rakenteet vapaalta kentältä puuttuvat. Vapaan kentän ammattilaiset kamppailevat monien haasteiden kanssa, mukaan lukien uupuminen, yksinäisyys, työyhteisöjen puute tai lyhytaikaisuus, työn fyysinen kuormitus (esimerkiksi epäsäännölliset työajat, jatkuva matkustelu, melu, levon puute ja kehollinen työskentely), työterveyspalvelujen ja esihenkilön tarjoaman tuen puute, toimeentulohuolet sekä palautumisajan vähäisyys (lomaan ei välttämättä ole taloudellista mahdollisuutta). Samalla osaamisvaatimukset ja epävarmuus kasvavat entisestään. A1 ja A2 painottivat, että työssä jaksaminen ja työkyvyn ylläpito vaativat monenlaisia työelämätaitoja taiteilijoilta, kuten palautumisajan järjestämistä, tukiverkkojen löytämistä, omien oikeuksien tuntemusta, itsetuntemusta ja rohkeutta avoimeen dialogiin, sillä vapaalla kentällä ei yleensä ole muun muassa työterveyspalveluja, pysyvää esihenkilöä tai vakituisen työyhteisön tukea. Taiteilijat joutuvat usein käsittelemään itsekseen esimerkiksi toimeentulohuolia ja työmahdollisuuksien vähäisyyttä, niihin liittyviä häpeän ja syyllisyyden tunteita tai oman taiteilijuuden kyseenalaistamista, sillä pysyviä tukiverkostoja, joiden parissa omia hankalia tunteita ja ajatuksia pääsisi jakamaan, ei välttämättä ole.

”... sun täytyy ikään kuin taistella, jotta sä saat tehdä sitä työtä, jota rakastat.”
(A2)

H5 kuvaili, että toisten persoona on sopivampi vapaan kentän työelämään kuin toisten. Osa kuitenkin kaipasi tasaisempaa työelämää voidakseen tehdä parhaansa.

”Et se ei välttämättä sitten, että vaikka taiteellisen sisällön näkökulmasta toimisi kauhean hyvin, niin ei ehkä välttämättä sitten tuota hyvinvointia semmoinen sillisalaattinen työ. Mulla on kuitenkin semmoinen käsitys, että aika moni freelancereista ei haluaisi olla freelancer, vaan haluaisi jotain vakituisempaa rakennetta ympärilleen, jotta voisi omaa taidettaan tehdä ja sillä elää. Että onhan se aika raadollinen rakenne monille.” (H5)

Monet työnantajat olivat hyvin tietoisia freelancereiden hyvinvoinnin haasteista, ristikkäisistä odotuksista ja paineesta ja olivat pyrkineet kehittämään niihin ratkaisuja.

”...yleisiä työelämätaitoja liittyen siihen työyhteisössä toimimiseen ja tietysti myöskin esimerkiksi vastuulliseen käytökseen toisia kohtaan, että se on semmoinen asia, mistä ollaan paljon puhuttu viime vuosina ja mitä ollaan paljon meilläkin kehitetty. Myöskin me tunnistamme sen, että esimerkiksi tällainen psykologisen turvallisuuden taso freelancekentällä niin ei ole tietenkään yhtä hyvä, kun esimerkiksi työyhteisön jäsenillä...” (H8)

Jaksamisen ja hyvinvoinnin kehittämistä ei nähty vain yksilön vastuuna, vaan ennen kaikkea rakenteellisena kysymyksenä, jossa iso vastuu on myös työnantaja-organisaatioilla ja toisaalta koulutusorganisaatiolla, joiden pitäisi pystyä valmistamaan opiskelijoita pitämään huolta omasta hyvinvoinnistaan ja tukiverkostoistaan haastavalla alalla. Suuri osa työhyvinvoinnin vaalimisesta jää kuitenkin freelancereiden harteille johtuen rakenteellisista seikoista, työsuhteiden lyhydestä ja siitä, että vapaan kentän työelämä on usein yksinäistä, itsenäistä ja vaihtuvaa. Työnantajien näkökulmasta tärkeitä keinoja huolehtia omasta hyvinvoinnista olivat muun muassa avoin keskustelu ja haasteiden esiin nostaminen. Niin työnantajat kuin asiantuntijatkin painottivat myös itsensä, henkilökohtaisten arvojen ja tavoitteiden sekä omien rajojen tuntemista, tukiverkkojen löytämistä ja rakentamista, omaa palautumista tukevien asioiden tunnistamista sekä kykyä järjestää aikaa palautumiselle.

"... ketkä on ne tosi tärkeät ihmiset, ensinnäkin, keneltä mä saan sitä tukea ja turvaa ja mun hermosto rauhoittuu ja mä laskeudun. Ja koska ei ole rakenteita, niin, missä on sitten ne asiantuntijat, joita mä tarvitsen, jotta mä jaksan tän pitkän uran ja että käytän sen avun, jos mulla on siihen oikeus." (A1)

"...se olisi tosi tärkeätä, että nää taide-, kulttuuri-, tapahtuma-alan friikut saisi jotenkin sen kokemuksen että ne ei ole yksin niiden ammattiin liittyvien haastavien asioiden ja myös hyvien asioiden kanssa, vaan että saisi jotenkin jakaa." (A2)

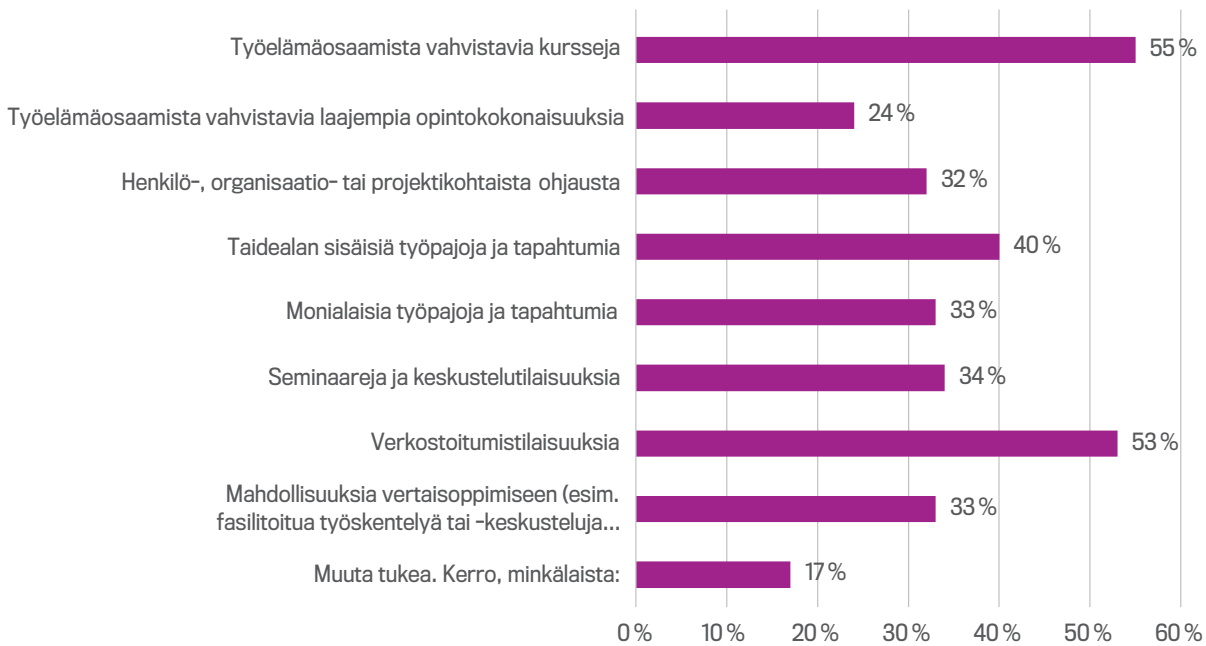
"...[motivaatio] myös samalla menee välillä heikkoudeksi. Välillä tuntuu, että se on liiallista, että tavallaan ihmiset niin kovasti sanoo, että tää on niin mahtavaa, eikä välttämättä uskalla nostaa jotain negatiivista esiin ... ihmiset on niin fiiliksissä ja sitten ne samaan aikaan ei ole, tavallaan ne kehuu niin paljon sitä työtä ja työolosuhteita ja sitten ne ei oikeasti ehkä voi kuitenkaan hyvin." (H3)

Tukea ja ratkaisuja alan haasteisiin, osaamistarpeisiin ja tulevaisuudensuuntiin

Toivotut ja tarpeelliset tuen muodot

Kysyimme kyselyvastaajilta, minkälaisia tuen muotoja he kaipaisivat työelämänsä tueksi (kuviot 6). Vastaukset jakautuivat melko tasaisesti eri vaihtoehtojen välille, mutta yleisimmin toivottuja tukimuotoja olivat työelämäosaamista vahvistavat kurssit (55 %) ja verkostoitumistilaisuudet (53 %). Kysymykseen jätettiin useita avoimia vastauksia (16 kpl), mikä ehkä kertoo siitä, että vapaalla kentällä toimivilla ammattilaisilla on varsin hyvä ymmärrys työkenttäänsä haasteista ja niiden mahdollisista ratkaisuista. Toisaalta avoimista vastauksista näkyy myös turhautuminen tilanteeseen, ja avoimista vastauksista kolme mainitsi, että työelämän ja uran tueksi tarvitaan yksinkertaisesti työpaikkoja. Muissa vastauksissa mainittiin koulutus ja kurssit (esimerkiksi toistuvat teknologioiden tai ohjelmien käyttöön liittyvät lyhytkurssit, substanssiosaamiseen keskittyvät kurssit ja mahdollisuudet osallistua tutkinto-opetuksen kursseille, työelämäosaamisen kurssit ja taidealan ammatillinen lisäkoulutus), mentorointi, coachaus, uravalmennus ja työnohjaus, kansainväliset verkostoitumismahdollisuudet, kollegiaalinen vertaistuki, työllistämisalustat, yhteistyö yritysmaailman kanssa ja tuottajan tarve. Yhdessä vastauksessa nostettiin esiin myös tuki ja neuvot byrokratian kanssa selviämiseen:

”Erialaisten keskenään ristiriitaisten tukijärjestelmien väliin putoaminen (mm. apurahat, Kela ja varsinkin TE-palvelut) aiheuttaa talousongelmia ja paniikkia. Se vie voimat oikeasta tekemisestä ja oman ammattiuranedistämisestä. Pitäisi olla joku taho esim TE-palveluissa, jossa saisi kunnollista neuvontaa ja jossa olisi edes alkeellista ymmärrystä kulttuurialan tekijöiden haasteista. Nykyinen kyykyttäminen ja mm. selvitykset älyttömistä syistä on tuhoisaa.”

Kuvio 6. Vastaajien kaipaama tuki omassa työelämässään ja urallaan. (N=94. Vastaajat voivat valita useita vaihtoehtoja.)

Kyselyvastausten tueksi kysyimme myös asiantuntijaorganisaatioilta näkemyksiä tarvittavista tuen muodoista. Heidän vastauksissaan korostuivat esimerkiksi työelämään liittyvien koulutussisältöjen kehittämisen tärkeys. Asiantuntijat pitivät tärkeänä, että taidealan koulutus tarjoaisi valmistuville realistisen ja kattavan ymmärryksen siitä, minkälaiseen työelämätilanteeseen ja toimintaympäristöön he valmistuessaan siirtyvät ja että opiskelijat omaksuisivat erilaisia työelämä- ja yrittäjäyystaitoja jo taiteellisen koulutuksen aikana.

"Mä ajattelen, että sillä on oikeasti tosi iso merkitys, että siellä opintojen aikana jotenkin hahmottuu nämä ammatinharjoittamisen ydinkysymykset." (A3)

Asiantuntijat painottivat myös vertaistuen ja -toiminnan, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin tukemisen merkitystä sekä ratkaisujen löytämistä yksinäisyyden ja moninaiisiin hyvinvoinnin haasteisiin. A1 ja A2 olivat omassa toiminnassaan pyrkineet tarjoamaan tällaista tukea esimerkiksi järjestämällä kohtaamisen paikkoja ja kehittämällä työkaluja sekä erilaisten hankkeiden puitteissa. Asiantuntijat mainitsivat keskeisenä tehtävänä myös edunvalvonnan ja poliittisen vaikuttamistyön, jonka kautta he voivat vaikuttaa muun muassa vapaan kentän työelämäolosuhteisiin ja rakenteisiin, taiteellisen työn korvauskäytäntöihin ja arvostuksen nostamiseen.

"Mielenterveyden työkalupakki -projektissa ollaan järjestetty viime vuonna ja järjestetään tänäkin vuonna tällaisia taide-, kulttuuri-, tapahtumalan hyvinvointipäiviä ympäri Suomea, ja ne on ollut tosi pidettyjä ...kun tiedetään, että alan ihmisillä ei ole justinsa ehkä tällaisista kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukea ... mitkä on koettu just tosi tärkeinä niissäkin tapahtumissa

on se, että tullaan yhteen ja päästään yhdessä pohtimaan näitä asioita, että just se vertaisuuden kokemus.” (A2)

”... yritetään tukea jaksamista ja sen jaksamisen kautta tavallaan ihmisille tehdä sitä pääomaa, jolla ne jaksaa tehdä tätä työtä kaiken sen eteen, mitä niitten pitää freelancerina ja vapaalla kentällä osata... Millä tavalla jotenkin keventää sitä taakkaa ja löytää semmoisia työkaluja, jotka voisi olla pitkässä juoksussa merkityksellisiä ja kulkea mukana.” (A1)

”No me ollaan nyt haastavassa tilanteessa priorisoitu se poliittinen vaikuttaminen ja se edunvalvonta.” (A3)

Taiteilijaseurassa oli myös tutkittu ja kehitetty aloitteita, jotka voisivat parantaa kuvataiteilijoiden työelämätilannetta, esimerkiksi työsuhteisen työn mahdollisuutta taidemuseoissa. Uudet kokeilut vaativat kuitenkin myös resursseja ja monen toimijan välistä yhteistyötä ja sitoutumista.

Kysyimme lisäksi työnantajilta, millaista tukea tai osaamista he kaipaisivat esimerkiksi vapaan kentän ammattilaisten rekrytointiin ja esihenkilötyöhön. Haastatteluissa mainittiin esimerkiksi erilaiset koulutukset liittyen muun muassa johtajuuteen, esihenkilötyöhön, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioihin ja rahoitukseen sekä työnohjaus, ohjaus tai neuvonta liittyen spesifeihin asiakokonaisuuksiin, kuten sopimus- ja rahaliikenneasioihin ja freelancereiden sitouttamiseen. Lisäksi mainittiin omiin tarpeisiin räätälöity koulutus ja ohjaus sekä vertaisoppimisen paikat sekä tiedon ja osaamisen jakaminen muiden organisaatioiden kanssa. Moni korosti resurssien vähäisyyttä, joka vaikuttaa siihen, millaista tukea (esimerkiksi perehdytystä ja tuotannollista tukea) taiteilijoille pystytään tarjoamaan ja mitä jää tarjoamatta. Esiin nostettiin esimerkiksi toive saada tukea uusien työnantajien perehdyttämiseen ja rekrytointiin esimerkiksi koulutusten tai jaettujen hyvien suunnitelmien, prosessien tai käytäntöjen muodossa. Muutama haastateltava nosti erityisenä haasteena esiin sen, että taidealan työnantajat ovat usein itseoppineita ja toimivat siten ilman minkäänlaista johtamiskoulutusta. Johtajapositioihin päädytään usein asiaa tarkemmin suunnittelematta, eikä hektisen työelämän ohessa täydennyskoulutukselle ole välttämättä aikaa tai taloudellisia resursseja. Taidealan johtajuuskoulutusten tarjoamista pidettiin kuitenkin hyvin tärkeänä, ja osa haastatelluista oli valmis järjestämään sellaisille aikaa.

”... mun mielestä semmoinen taitelijajohtajatutkinto voisi olla hyvä, jos mä voin nyt tällain unelmoida, niin sellaiseen varmaan lähtisin mukaan. Josta saisi sen ihan paperin.” (H3)

”Tämmöisillä pienillä taidetoimijoilla johtajana harvoin on semmoinen henkilö, joka on todella esimerkiksi opiskellut juuri johtamista ja henkilöstötyötä. Eli me ollaan aika monesti itseoppineita siinä asiassa tai työkokemuksen kautta oppineita. Ja sitten on tietysti jonkin verran näitä tämmöisiä taidehallinnon lisäkoulutuksia ja niin edelleen, joita esimerkiksi itse olen monesti harkinnut ja

miettinyt, mutta aina sitten nyt toistaiseksi todennut, että millä ajalla sen tekee, kun ei oikein riitä tämän työelämän ja henkilökohtaisenkaan arjen pyörittämiseen aika. Mutta joo, mutta varmasti semmoiset meidän alalle räätälöidyt esimerkiksi johtamis- ja esihenkilökoulutukset on tosi tervetulleita.” (H7)

Asiantuntijoiden tavoin työnantajatkin pitivät tärkeänä ja välttämättömänä, että työelämätaitoja sisällytettäisiin taidealan koulutukseen. Moni piti sekä taiteilijoiden että työnantajan näkökulmasta haastavana sitä, että työelämään astutaan hyvin vähäisillä käytännön työelämätaidoilla. Taidot joudutaan tällöin usein oppimaan kantapään kautta, kun työnantajilla ei myöskään ole riittäviä resursseja työelämätaitojen opettamiseen ja perusteelliseen ohjaamiseen.

Yhteistyön muodot ja merkitys

Niin asiantuntijat kuin työnantajatkin korostivat eri tahojen, etenkin vapaan kentän toimijoiden, instituutioiden, asiantuntijaorganisaatioiden ja koulutuksen tarjoajien, välillä tapahtuvan yhteistyön ja dialogin merkitystä vapaan kentän ammattilaisten työelämäosaamisen ja -olosuhteiden tukemisessa. Asiantuntijoiden vastauksissa yhteistyön merkitys näyttäytyi tärkeänä tekijänä eri näkökulmista. He painottivat näkökulmien ja osaamisen jakamista, koska kaikki tarkastelevat samaa asiaa, mutta eri suunnista ja erilaisten linssien läpi. A1 esimerkiksi piti siltojen rakentamista asiantuntijaorganisaatioiden, instituutioiden ja koulutuksen välille tärkeänä keinona tarjota kattavasti tukea siihen vaiheeseen, kun taiteilija siirtyy koulutuksesta työelämään. Yhteistyö ja dialogi näyttäytyivät tärkeänä myös siksi, että ne ehkäisisivät päällekkäisten asioiden tekemistä vähillä resursseilla. A2 huomautti, että toimijoiden määrän ja moninaisuuden vuoksi koordinaatio olisi olennaista eri toimijoiden välisen kommunikaation, tiedon jakamisen ja yhteistyön mahdollistamiseksi ja tukemiseksi. Työnantajaorganisaatioiden mukaan saamista yhteistyöhön pidettiin tärkeänä, jotta erilaiset tarpeet hahmottuisivat paremmin ja jotta työtulaisuudet ja tieto niistä lisääntyisivät.

”Tuntuu, että taide-kulttuurialakin on niin laaja ja sitten on ihan uskomaton määrä erilaisia järjestöjä ja tahoja, jotka järjestää omaa toimintaa ja jolla on oma joku jäsen- tai asiakaskunta tai kohderyhmä, jolle se toiminta kohdentuu. Mutta että samaan aikaan toi helposti aiheuttaa sitten semmoisen pirstaleisuuden, että asioita tehdään päällekkäin ja rinnakkain ja tehdään samoja asioita monessa paikkaa.” (A2)

A1 painotti erityisesti instituutioiden ja vapaan kentän välisen vuoropuhelun tarpeellisuutta, jotta se aika, jonka freelancer viettää työyhteisön osana, olisi molemmin puolin hedelmällistä, organisaatio saisi freelancerin osaamisen käyttöönsä parhaalla mahdollisella tavalla ja työyhteisöön kuulumisen myös tukisi freelancerin hyvinvointia ja osaamisen kehittymistä.

Lisäksi asiantuntijat toivoivat tiiviimpää ja strategisempaa yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kanssa. Esimerkiksi koulutusten tilaamista pidettiin sattumanvaraisena. A3 toivoi koheesiota, koordinaatiota ja strategista suunnittelua järjestökentän ja koulutuksen tarjoajien välille liittyen koulutuskokonaisuuksien pidemmän aikavälin suunnitteluun.

Myös työnantajat toivoivat tiiviimpää yhteistyötä ja dialogia koulutuksen järjestäjien kanssa useammastakin eri syystä. He toivoivat ensinnäkin, että koulutuksen järjestäjät ottaisivat isompaa vastuuta työelämätaitojen opettamisesta ja että opiskelijat pääsisivät tutustumaan erilaisiin työnantajiin, työmahdollisuuksiin ja työllistymisen tapoihin. Toisaalta haastatellut pitivät tärkeänä myös sitä, että työnantajat tutustuisivat opiskelijoiden taiteelliseen työskentelyyn ja mahdollisiin tuleviin työntekijöihinsä jo opiskeluvaiheessa. Konkreettisina yhteistyön muotoina mainittiin esimerkiksi työharjoittelut, lopputöiden arviointi, työnantajien ja alumnien opetusvierailut, opiskelijoiden vierailut erilaisissa organisaatioissa, työelämäpäiviin osallistuminen ja koulutussisältöjen vuoropuheluun perustuva suunnittelu. Moni korosti, että satunnainen yhteistyö ja tutustuminen eivät riitä, vaan yhteistyön pitäisi olla suunnitelmallista ja jatkuvaa. Yhteistyötä toivottiin myös työntekijäorganisaatioiden tueksi, esimerkiksi täydennyskoulutuksen sisältöjen kehittämisessä. Osa toivoi vuoropuhelua myös koulutettavien taiteilijoiden määrästä sekä tulevaisuuden taidekoulutuksen suuntaamisesta ja mahdollisten uudenlaisten koulutusten kehittämistarpeista.

"...mikä on se tarve ja mikä on sitten se oikeasti se oikeantyyppinen koulutus, mikä palvelee sitten tätä nyt seuraavien vuosien aikana jonnekin suuntaan aika vahvasti muuttuvaa työelämääkenttää...Että mihin koulutetaan 10–20 vuoden aikajänteellä nyt sitten ihmisiä, niin ehkä tarvitsisi olla semmoinen analyysi asiasta, että se kohdistuu oikein." (H2)

"Koulun ja työnantajien välinen yhteistyö voisi olla paljon ennakoivampaa... Pitäisi olla vaikka kalenterissa, että kerran tai kaksi kaudessa vierailu puolin ja toisin." (H4)

"Mun mielestä nyt on ollut aika kivoja siis tässä viime vuosina just esimerkiksi tällaisia työelämätapauksia, mihin on voinut tulla esittäytymään ja mihinkä sitten on vaihteleva määrä opiskelijoita ... mutta ehkä työelämän edustajana toivon, että jos mua kutsutaan johonkin, niin siellä olisi sitten ehkä joku myös paikalla, että tulisi niitä kohtaamisia oikeasti." (H5)

Työnantajat pitivät tarpeellisena kehittää yhteistyötä, vertaistukea, jakamista ja tiedonvaihtoa myös organisaatioiden välillä, koska monet kamppailevat samanlaisten asioiden kanssa ja resurssit ovat kaikilla rajalliset. Tämän tyyppinen yhteistyö voisi johtaa esimerkiksi uuden oppimiseen, osaamisen molemminpuoliseen ja avoimeen jakamiseen sekä resurssien parempaan suuntaamiseen.

"...osaamisenvaihtoa olisi hyvä tapahtua, koska ei niitä resursseja ole tulossa kenellekään lisää, esimerkiksi just että mikä mahdollistaisi jotain jatkokoulutuksia tai jotain vastaavaa, mutta sitten se, että me pystyttäisiin työskentelemään, niin kun eri organisaatiot myös vaihtamaan tietoa ja hyviä käytäntöjä ja osaamista." (H7)

"...varmasti jossain Suomessa on joku, joka on selvittänyt tän saman asian kun minä, niin ehkä enempi se voisi olla jotenkin semmoista, että ketkä kaikki on tekemisissä näitten samantyyppisten asioiden kanssa kuin suoranaisesti semmoista ehkä koulutuksellista." (H9)

Yhteenveto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, minkälaista työelämäosaamista taiteen vapaalla kentällä tarvitaan ja millaisia työelämätaitoihin liittyviä kehittämistarpeita vapaalla kentällä on siellä toimivien ammattilaisten, työnantajien ja asiantuntijoiden näkökulmista. Olemme lisäksi pyrkineet tunnistamaan keinoja vastata esiin nouseviin kehittämistarpeisiin. Olemme tietoisesti ja tarkoituksella jättäneet pois taiteelliseen ydinosaamiseen liittyvät taidot, sillä tutkimuksen tarkoitus oli keskittyä nimenomaan taiteellisen ammattitaidon ulkopuolisiin, työelämässä tarvittaviin osaamiskokonaisuuksiin.

Peilasimme työelämätaitoihin liittyviä havaintoja aiemman tutkimuksen esiin nostamiin taidealan työelämää kuvaaviin ilmiöihin: prekaarisuus, hybridimäinen työ, yrittäjämäisyys ja työnkuvien laajeneminen. Tutkimuksen aineistosta nämä neljä ilmiötä nousevat vahvasti esiin työelämätaitojen tarpeita ja vaatimuksia määrittävinä tekijöinä. Kyselyyn vastanneet vapaan kentän ammattilaiset tunnistivat useita työelämään liittyviä rakenteellisia haasteita ja heidän kokemuksensa mukaan työelämä vaatii monenlaisia työelämätaitoja, joista osa kaipaisi kehittämistä etenkin muuttuvassa työelämätodellisuudessa.

Työnantajien ja asiantuntijoiden vastauksista tunnistimme neljä keskeistä työelämätaitojen kategoriaa, joita vapaalla kentällä työskentelevät tarvitsevat: 1) käytännön työelämätaidot, 2) sosiaaliset taidot, 3) alan, toimintaympäristön ja rakenteiden ymmärrys ja 4) hyvinvointi ja jaksaminen. Kategoriat ja niihin liittyvät yksittäiset taidot ja osaamisalueet on summattu alla taulukossa 3. Työnantaja- ja asiantuntijaorganisaatioiden edustajien mukaan näitä taitoja tarvitaan, jotta vapaalla kentällä voi työllistyä, ansaita elannon, suunnitella oman työelämänsä kokonaisuutta, tehdä itselleen ja muille merkityksellisiä asioita, voida hyvin ja jaksaa sekä pärjätä epävarmoissa olosuhteissa uran eri vaiheissa. Kategoriat ovat monilta osin keskenään päällekkäisiä, ja niihin kaikkiin liittyy oleellisesti myös itsetuntemus.

	TARPEELLISET TAIDOT JA OSAAMISALUEET
KÄYTÄNNÖN TYÖELÄMÄTAIDOT	<ul style="list-style-type: none"> • Silppumaisen työn hallinta • Moniosaaminen • Yrittäjyystaidot/ yrittäjämäisen työn hallinta • Työnhakutaidot • Rahoituksenhakutaidot • Viestintä- ja markkinointiosaaminen • Oman osaamisen paketointi
SOSIAALISET TAIDOT	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyökyky • Vuorovaikutustaidot • Yhteisten toimintaperiaatteiden kunnioittaminen • Verkostoitumistaidot • Kyky huomioida asiakkaat ja yleisö • Kyky huomioida työskentelykonteksti ja paikallisyhteisöt
ALAN, TOIMINTAYMPÄRISTÖN JA RAKENTEIDEN YMMÄRRYS	<ul style="list-style-type: none"> • Oman alan ja sen rakenteiden tuntemus • Käsitys toimintaympäristön realiteeteista ja vaatimuksista • Omien oikeuksien ja velvollisuuksien tuntemus • Oman työmarkkina-aseman ymmärrys • Lainsäädännön ja sopimusten ymmärrys • Yrittäjyyteen liittyvien vastuiden hahmotus • Kyky laaja-alaiseen ajatteluun ja toimintaan
HYVINVOINTI JA JAKSAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Kyky avoimeen keskusteluun • Itsetuntemus (mm. omat rajat, tavoitteet ja arvot) • Tukirakenteiden tuntemus (esim. järjestöt, verkostot) • Tukiverkkojen löytäminen ja rakentaminen • Omaa palautumista tukevien asioiden tunnistaminen • Kyky järjestää aikaa palautumiselle

Taulukko 3. Tarvittavat työelämätaidot ja osaamisalueet taiteen vapaalla kentällä tutkimuksen aineiston valossa.

Yhteiskunnalliset ja globaalit kehityskulut, kuten rahoitustilanteen heikkeneminen, poliittisen ilmapiirin koventuminen ja teknologinen muutos näyttäytyivät aineiston valossa huolta, epävarmuutta ja ahdinkoa syventävinä tekijöinä. Toisaalta murroksissa nähtiin myös mahdollisuuksia esimerkiksi taiteellisen työn ja asiantuntijuuden arvostamisen lisääntymiseen, työmahdollisuuksien laajenemiseen ja kestävämpien toimintamallien ja rahoituslähteiden kehittämiseen. Muutosten ja mullistusten nähtiin joka tapauksessa aiheuttavan yhä kasvavia osaamisvaatimuksia niille taiteen vapaan kentän toimijoille, jotka haluavat elää taiteellista työtä tekemällä tässä muuttuvassa työympäristössä. Toisaalta löydökset myös viittaavat siihen, että raja taiteellisen ja ei-taiteellisen työn välillä saattaa hälvetä entisestään, kun taiteellisen ammattilaisuuden muodot ulottautuvat yhä laajemmin yhteiskunnan eri alueille. Monissa haastatteluissa korostui ajatus siitä, että taiteellinen ydinosaaminen ei enää riitä, vaan etenkin vapaalla kentällä on omaksuttava yhä moninaisempia taitoja ja pystyttävä ajattelemaan omaa taiteilijuuttaan uusin tavoin ja aiempaa laajalaisemmin. Tämä nähtiin yhtäältä olosuhteiden luomana pakkona ja toisaalta uusia ja merkityksellisiä ovia avaavana mahdollisuutena. Aineistossa ei suoraan mainittu tulevaisuusajattelua työelämätautona, mutta maininnat ennakkoinnin ja mukautumiskyvyn tarpeesta sekä työelämän ja -ympäristöjen jatkuvasta muutoksesta viittaavat sen tärkeyteen. Tämän hetken realiteeteista on siis kyettävä myös katsomaan ja kuvittelemaan pidemmälle ja toimimaan halutun muutoksen suuntaisesti.

Aineiston perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että vapaan kentän yhä turvatomammaksi ja epävakaammaksi muuttuva työelämän todellisuus vie huomiota laajemmilta yhteiskunnallisilta ja globaaleilta kehityskuluilta, esimerkiksi ilmastokriisiltä ja luontokadolta. Vaikka esimerkiksi ilmastonmuutos mainittiin toimintaan ja yleisesti elämään vaikuttavana huolena ja haasteena kyselyvastauksissa ja joissakin haastatteluissa, ei kestävyystaitoja tai niiden kehittämistä aineiston perusteella pidetty erityisen tärkeänä. Vaikuttaa siis siltä, että työelämätautoihin liittyvissä näkemyksissä korostuu selviäminen haastavassa työelämässä pikemmin kuin työn laajempi vaikuttavuus, mikä johtunee pitkälti arjen haasteista ja epävarmoista tulevaisuudennäkymistä. Tilanne näyttäytyy kuitenkin osin ristiriitaisena, kun samalla painotetaan taiteilijan työn ja asiantuntijuuden laajentumisen välttämättömyyttä.

Toisaalta herää myös kysymys siitä, tulisiko vapaan kentän toimijoilla itsellään olla myös poliittisen vaikuttamisen osaamista. Vaikka rakenteiden ymmärrystä peräänkuulutettiin, niihin vaikuttamista sivuttiin lähinnä vain järjestökentän haastatteluissa ja niissäkin järjestöjen itse tekemän poliittisen vaikuttamisen ja edunvalvonnan näkökulmasta. Esiin nostetut haasteet kuitenkin vähintään epäsuorasti alleviivaavat yhteiskunnallisen aktiivisuuden, poliittisen vaikuttamisen ja eri toimijoiden välisen yhteistyön tärkeyttä. Työmahdollisuuksien ja julkisen rahoituksen väheneminen ja epävarmuuden lisääntyminen herättävät pohtimaan, tulisiko taidealan koulutuksen tarjota opiskelijoille parempi ymmärrys jokaisen omista vaikuttamiskeinoista ja -kanavista sekä vaikuttamistyötä tekevästä organisaatioista, kuten järjestöistä, liitoista ja verkostoista – tai vähintäänkin mahdollisuus näiden tietojen ja taitojen omaksumiseen.

Vapaan kentän ammattilaiset ja työnantajaorganisaatiot toivoivat muun muassa ajankohtaisiin ja tulevaisuuden tarpeisiin vastaavia koulutussisältöjä ja ohjausta sekä vertaistuen, kohtaamisen ja jakamisen mahdollisuuksia kentän haastavan tilanteen ja oman toimintansa tueksi. Asiantuntijat ja työnantajat peräänkuuluttivat koulutuksen työelämäsältöjen kehittämissyhteistyöhön säännöllisyyttä, suunnitelmallisuutta ja strategisuutta.

On vielä erikseen mainittava, että vapaan kentän ammattilaisiin kohdistuvat vaatimukset ovat kovia, laajoja ja alati kasvavia. Olisi kohtuutonta ajatella, että alan rakenteelliset haasteet voitaisiin ratkoa vain sillä, että taiteilijat omaksuvat yhä uusia työelämän tietoja, taitoja ja vastuita. Kuten aineistossa nostettiin esiin, vastuu on jaettu – tekijöiden, organisaatioiden, instituutioiden, koulutuksen järjestäjien, järjestöjen ja koko yhteiskunnan yhteinen asia. On lisäksi huomioitava, että systeeminen tilanne on kokonaisuudessaan haastava. Niukkenevat resurssit vaikuttavat paitsi taiteilijoihin ja muihin taide- ja kulttuurialan ammattilaisiin myös työnantajaorganisaatioihin, joilla on yhä vähemmän aikaa käytettävissä työntekijöiden rekrytointiin, perehdyttämiseen, ohjaukseen ja tukemiseen. Tämä koskettaa etenkin freelancereita, jotka tulevat osaksi työyhteisöä vain hetkellisesti. Samaan aikaan leikkaukset nakertavat järjestöjen edellytyksiä tukea kentän toimijoita, ja korkeakoulutkin ovat haastavassa taloustilanteessa niiden perusrahoitukseen kohdistuvien leikkausten myötä. Monihaasteisessa tilanteessa monitasoisen yhteistyön ja dialogin sekä tiedon ja osaamisen jakamisen merkitys korostuu.

Lopuksi

Tässä tutkimuksessa toimme yhteen taidealan ammattilaisten, työnantajien ja asiantuntijoiden näkemyksiä taiteen vapaan kentän työelämässä tarvittavista työelämätaidoista nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimus parantaa ymmärrystämme siitä, mitä taiteen vapaalla kentällä toimiminen taidealan ammattilaisilta vaatii ja edellyttää ja miten näihin vaatimuksiin voidaan eri toimijoiden yhteistyössä vastata. Erityisesti työnantajien näkökulma vapaan kentän työelämätilanteeseen ja osaa-

mistarpeisiin oli aiemmassa tutkimuksessa vähälle huomiolle jäänyt osa-alue. Monia kysymyksiä jäi kuitenkin tässäkin tutkimuksessa vastaamatta ja näkökulmia huomioimatta. Vaikka tutkimus nostaa esiin freelancereita työllistävien organisaatioiden näkökulman, ei tämän tutkimuksen puitteissa ollut mahdollista syventyä esimerkiksi heidän kohtaamiinsa haasteisiin ja tarpeisiin, esihenkilötyötä tekevien taustoihin tai johtamisen toimintamalleihin freelancereiden kanssa työskennellessä. Tämä jääköön tulevan tutkimuksen aiheeksi. Tulevassa tutkimuksessa olisi tärkeää perehtyä tarkemmin myös vapaan kentän sisäisiin eroihin, erilaisiin vaatimuksiin ja eriarvoisuuksiin. Kiinnostavaa olisi myös laadullinen tutkimus taiteilijoiden kokemuksista ja näkemyksistä liittyen osaamisvaatimuksiin ja työelämässä toimimiseen yhteiskunnallisten muutosten ja myllerrysten keskellä sekä tutkimus taidekentän ulkopuolella toimivien, taiteilijoita työllistävien tai sitä harkitsevien organisaatioiden näkemyksistä.

Toivomme, että tutkimus herättää dialogia ja jatkotutkimusaiheita ja että löydökset tukevat koulutuksen ja yhteistyön kehittämistä vapaan kentän työelämän haasteiden ratkomiseksi.

Kiitokset

Kiitämme lämpimästi kyselyyn vastanneita taidealan ammattilaisia sekä haastatteluihin osallistuneita työnantaja- ja asiantuntijaorganisaatioiden edustajia, jotka pitivät tutkimuksen aiheita niin tärkeänä, että järjestivät kiireisestä aikataulustaan aikaa jakaakseen arvokkaita kokemuksiaan ja näkemyksiään. Ilman heitä tätä tutkimusta ei olisi olemassa. Isot kiitokset myös esilukijoille Lilja Lehmuskalliolle, Erika Aspholmille, Satu Tuittilalle ja Riitta Huttuselle, joiden viisaat ja osuvat kommentit ja ehdotukset auttoivat parantamaan työn lopullista versiota.

Lähdeluettelo

- Ansio, H., Houni, P., & Piispa, M. (2018). ”Ei ole keksitty sitä ammattinimikettä, mikä olisin”— Sosiaalisesti sitoutuneen taiteen tekijät ja hybridinen työ. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(1), 5–17.
- Burkhardt-Bourgeois, K., Jarrier, E., & Bourgeon-Renault, D. (2021). How do artist-entrepreneurs exercise their creative freedom with respect to the mechanisms governing them? The case of the performing arts. *Finance Contrôle Stratégie*, 24–3. <https://doi.org/10.4000/fcs.9433>
- Demos, T. J., Scott, E. E., & Banerjee, S. (Toim.). (2021). *The Routledge companion to contemporary art, visual culture, and climate change*. Routledge.
- Ellmeier, A. (2003). Cultural entrepreneurialism: On the changing relationship between the arts, culture and employment. *International Journal of Cultural Policy*, 9(1), 3–16. <https://doi.org/10.1080/1028663032000069158a>
- Fancourt, D., & Finn, S. (with World Health Organization & Health Evidence Network). (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review*. WHO Regional Office for Europe.
- Heinsius, J., & Lehikoinen, H. (2013). *Training artists for innovation new competencies for new contexts*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu.
- Hoffmann, R., Coate, B., Chuah, S.-H., & Arenius, P. (2021). What Makes an Artrepreneur?: An Exploratory Study of Artrepreneurial Passion, Personality and Artistry. *Journal of Cultural Economics*, 45(4), 557–576. <https://doi.org/10.1007/s10824-021-09413-8>
- Houni, P., & Ansio, H. (Toim.). (2013). *Taiteilijan työ. Taiteilijan hyvinvointi taidetyön muutoksessa*. Työterveyslaitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/132110>
- Jakonen, M., Jonker-Hoffrén, P., Kontturi, K.-K., & Tiainen, M. (2021). Taidetyön yhteismuotoutuva todellisuus Ehdotus monitieteiseksi lähestymistavaksi. *Kulttuurintutkimus*, 38(2–3), 96–112.
- Karttunen, S. (2017). Laajentuva taiteilijuus – yhteisötaiteilijoiden toiminta ja identiteetti hybridisaatio-käsitteen valossa. *Tahiti*, 7(1). <https://tahiti.journal.fi/article/view/85656>
- Lahtinen, E., Ruusuvirta, M., Kautio, T., Rensujeff, K., & Leppänen, A. (2025). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2024. Taiteilijoiden työn rahoitus ja tuki* (No. 83; Cuporen verkkojulkaisu, s. 94). Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. <https://www.cupore.fi/en/publications/arts-and-culture-barometer-2024/>
- Lehikoinen, K. (2019). Näkökulma taiteilijan laajentuvaan ammatillisuuteen ja taidealan korkea-asteen koulutukseen. Teoksessa K. Monni & K. Törmi (Toim.), *Yhteisö ja taide, teemoja ja näkökulmia 2000-luvun laajentuneeseen toimintakenttään*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide
- Naudin, A. (2017). Cultural entrepreneurs: Identity and ”becoming” a cultural entrepreneur. *International Journal of Entrepreneurial Venturing*, 9(3), 209. <https://doi.org/10.1504/IJEV.2017.086495>
- Oinaala, A., & Ruokolainen, V. (2013). *Vapaan kentän jäljillä*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämisyhtiö. <https://www.cupore.fi/images/tiedostot/vapaankentanjaljilla.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2011). *Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen* (Vsk. 2011). Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-023-0>
- Pekkarinen, J., Siltanen, K., & Virkkala, M. (2022). *Taidealan jälleenrakennus: Polkuja alan kestävään tulevaisuuteen*. Taideyliopisto. <https://taju.uniarts.fi/handle/10024/7523>
- Piispa, M., Ansio, H., Houni, P., & Käpykangas, S. (2015). Osa-aikainen taiteilija? Vahvojen kategorioiden välissä rakentuva hybridi-identiteetti. *Työelämän tutkimus - Arbetslivsforskning*, 13(2), 151–157.
- Pitkänen, E. (2023). Epättyypilliset työsuhteet ovat taideoilla hyvinkin tyypillisiä. *Tilastokeskus*. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/epatyyppilliset-tyosuhteet-ovat-taideoilla-hyvinkin-tyypillisia/>
- Pyykkönen, M. (2014). *Ylistetty yrittäjyys*. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5844-2>

- Pyykkönen, M., Sokka, S., & Kurlin Niiniaho, A. (2021). Yrittäjätaiteilijat vapauden, luovuuden ja toimeentulon rajapinnoilla. *Työelämän tutkimus*, 19(1), Article 1. <https://doi.org/10.37455/tt.102880>
- Pyykkönen, M., Sokka, S., & Niiniaho, A. K. (2023). Artpreneurs and the autonomy paradox. *Cultural Trends*, 32(5), 474–489. <https://doi.org/10.1080/09548963.2022.2082865>
- Rensujeff, K. (2015). *Taiteilijan asema 2010. Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Taiteen edistämiskeskus (Taike). <https://www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taiteilijan+asema+2010.pdf/e21126ba-01d4-4e40-bd96-9b99b76ac8a7>
- Roiha, T. (2017). Luokattomat taiteilijat? Taiteellisen työn yhteiskunnallinen eriarvoisuus prekaarissa taidemaailmassa. *Tahiti*, 7(1). <https://tahiti.journal.fi/article/view/85655>
- Ruusuvirta, M., Kanerva, A., Rensujeff, K., & Leppänen, A. (2024). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2023: Taiteilijan työn monet muodot* (Cupore online publications 78). Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. <https://www.cupore.fi/julkaisut/taiteilijan-tyon-monet-muodot/>
- Suomen Kulttuurirahasto. (23.9.2025). *Uudenmaan Kulttuurifoorumi* [YouTube video]. <https://www.youtube.com/watch?v=dXXHh5uNkKE>
- Throsby, D., & Zednik, A. (2011). Multiple job-holding and artistic careers: Some empirical evidence. *Cultural Trends*, 20(1), 9–24. <https://doi.org/10.1080/09548963.2011.540809>
- Tuittila, S. (2019). Taiteilijuus ja tulevaisuuden työelämä. Teoksessa K. Monni & K. Törmi (Toim.), *Yhteisö ja taide, teemoja ja näkökulmia 2000-luvun laajentuneeseen toimintakenttään*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide
- Uusi-Rauva, K., & Pekkarinen, J. (2024). *Meaningful encounters: Value-based foundations of art-ups*. Taideyliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-461-2>

Tutkimuksen tekijät

Jenni Pekkarinen (tutkimuksen vastuullinen tutkija) on kulttuuripolitiikan väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopiston kulttuuripolitiikan tohtoriohjelmassa. Hän on aiemmin valmistunut taiteen maisteriksi Taideyliopiston Arts Management -tutkinto-ohjelmasta. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat kulttuuriekosysteemit, kulttuurin ja kestävyuden välinen suhde, kulttuuripääkaupungit, kulttuurinen osallistuminen, taidealan työskentelyolosuhteet sekä taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallinen rooli. Hän on työskennellyt noin kymmenen vuoden ajan taide- ja kulttuurialan tuotannon, projektinhallinnan, viestinnän ja yleisötyön tehtävissä ja erilaisissa kehittämishankkeissa sekä toiminut hallituksen jäsenenä tieteen ja kulttuurialan yhdistyksissä.

Oula Hyle on maisteriopiskelija Taideyliopiston Arts Management -tutkinto-ohjelmassa. Hänen kiinnostuksen kohteensa liittyvät kulttuuripolitiikkaan, tuotantoprosessien ja johtamisen kestävyyskysymyksiin, taide- ja kulttuurikentän rahoitusjärjestelmiin, taiteen ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen sekä yhteisöihin. Hänellä on kymmenen vuoden kokemus taide- ja kulttuurikentältä tuotannon, rahoituksen, kouluttamisen, kehittämishankkeiden sekä projektinhallinnan parissa työskentelemisestä. Oula on aktiivinen jäsen useiden taide- ja kulttuurialan yhdistyksen hallituksissa sekä istuu muun muassa Taideyliopiston ylioppilaskunnan hallituksessa.

Matilda Anttila on maisteriopiskelija Taideyliopiston Arts Management -tutkinto-ohjelmassa. Hänen kiinnostuksen kohteensa liittyvät taiteellisten prosessien ekologiseen ja sosiaaliseen kestävyteen, teatterin yleisötyön kehittämiseen ja yhteisön osallistamiseen. Hänellä on useamman vuoden työkokemus vapaalla taidekentällä toimimisesta sekä näyttelijän, ohjaajan, käsikirjoittajan ja taidepedagogin työstä.

Liite 1: Kysely hankkeen koulutuksiin ja ohjauksiin osallistuneille

Tervetuloa vastaamaan Taideyliopiston Jatkuvan oppimisen koulutus- ja palvelukokonaisuus -hankkeen kyselyyn! Kysely on suunnattu hankkeen koulutuksiin vuosien 2023–2024 aikana osallistuneille henkilöille. Kyselyn tuloksia hyödynnetään hankkeen loppuselvityksen aineistona. Selvityksen tarkoituksena on kartoittaa, millaisia työelämätaitoja taiteen vapaalla kentällä tarvitaan ja millaisia työelämäosaamiseen liittyviä kehittämistarpeita vapaalla kentällä on. Selvitys valmistuu vuoden 2025 aikana, ja se julkaistaan avoimesti Taideyliopiston julkaisuarkisto Tajussa.

Kyselyssä käytettyjen käsitteiden määritelmät

Taiteen vapaa kenttä: Taiteen vapaalla kentällä tarkoitetaan monimuotoista ammattitaiteilijoista ja muista taiteen ammatillisista toimijoista koostuvaa kenttää, jonka toimijat eivät ole valtionosuusjärjestelmän piirissä (esim. toiminta- tai projektivastusta saavat organisaatiot, yksittäiset työryhmät, tuotantotalot, taide-tilaisuuksia järjestävät tahot, freelancetaiteilijat).

Työelämätaidot: Työelämätaidoilla tarkoitetaan yleisiä, taiteellisen ydinosaamisen ulkopuolisia työelämässä tarvittavia taitoja, eli sellaisia taitoja, joita tarvitaan mm. työn suorittamisessa, työnhaussa ja työmahdollisuuksien tunnistamisessa, työelämän, uran ja ansainnan suunnittelussa sekä ihmisten kanssa toimiessa.

Lisätietoja

Lue lisää Taideyliopiston Jatkuvan oppimisen koulutus- ja palvelukokonaisuus -hankkeesta. www.uniarts.fi/projektit/jatkuvan-oppimisen-koulutus-ja-palvelut

Mikäli kaipaat lisätietoja kyselystä tai selvityksestä, voit olla meihin yhteydessä sähköpostitse.

Anu Falck

Projektipäällikkö, Taideyliopisto

Jenni Pekkarinen

Selvityksen tekijä, Jyväskylän yliopisto

Taustatiedot

1. Millä taiteen alalla toimit? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Arkkitehtuuri
- Audiovisuaaliset taiteet: Elokuvataide
- Audiovisuaaliset taiteet: Mediataide
- Esittävät taiteet: Sirkustaide
- Esittävät taiteet: Tanssitaide
- Esittävät taiteet: Teatteritaide
- Kirjallisuus
- Muotoilu
- Musiikki
- Taidejournalismi
- Visuaaliset taiteet: Kuvataide
- Visuaaliset taiteet: Valokuvataide
- Visuaaliset taiteet: Kuvitus ja sarjakuva
- Muu, mikä?

2. Toimitko taiteen vapaalla kentällä?

- Kyllä
- En

3. Tämänhetkinen työtilanteesi. Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

- Vakituudessa kokopäivätyössä
- Määräaikaisessa kokopäivätyössä
- Vakituudessa osa-aikatyössä
- Määräaikaisessa osa-aikatyössä
- Useissa rinnakkaisissa työsuhteissa
- Freelancer
- Yrittäjä/itsenäinen ammatinharjoittaja
- Työskentely apurahalla
- Työttömänä työnhakijana
- Perhevapaalla
- Päätoiminen opiskelija
- Muu, mikä?

4. Koulutustasosi

- Peruskoulu
- Ylioppilas
- Ammatillinen tutkinto
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Tohtorin tutkinto
- Muu, mikä?

5. Onko sinulla taide- ja/tai kulttuurialan korkeakoulututkinto?

- Kyllä
- Ei

Varsinaiset kysymykset

6. Mitkä työelämätaidot ovat omassa työssäsi tärkeimpiä? Valitse kolme tärkeintä

- Hallinnolliset taidot (päivittäisen toiminnan organisointiin ja johtamiseen liittyvät taidot, esimerkiksi organisointitaidot, suunnitelmallisuus, ajanhallinta, ongelmanratkaisukyvyt, talousosaaminen, kirjanpito)
- Hallitustyötaidot
- Johtamisosaaminen
- Kansainvälisen toiminnan osaaminen
- Kestävyysoosaaminen
- Laki- ja sopimusasioihin liittyvä osaaminen
- Markkinointiosaaminen
- Muutosjoustavuus/kyky sopeutua muuttuviin tilanteisiin
- Myynti- ja hinnoitteluosaaminen
- Neuvottelutaidot
- Oman työn ja osaamisen sanoittaminen
- Oman uran suunnittelu ja muotoilu
- Projektinhallintataidot
- Rahoituksen hankintaan liittyvä osaaminen
- Taiteen soveltava käyttö (taiteen, teosten tai taiteellisen ajattelun käyttäminen erilaisten, esim. sosiaalisten, yhteiskunnallisten tai ympäristöön liittyvien tavoitteiden hyväksi)
- Tekijänoikeuksiin liittyvä osaaminen
- Tuotanto-osaaminen
- Tulevaisuusajattelu
- Verkostoitumis- ja yhteistyötaidot
- Viestintätaidot
- Yrittäjyystaidot
- Muu, mikä?

7. Mitkä työelämäosaamisen osa-alueet vaativat eniten kehittämistä omalla kohdallasi? Valitse kolme tärkeintä.

- Hallinnolliset taidot (päivittäisen toiminnan organisointiin ja johtamiseen liittyvät taidot, esimerkiksi organisointitaidot, suunnitelmallisuus, ajanhallinta, ongelmanratkaisukyvyt, talousosaaminen, kirjanpito)
- Hallitustyötaidot
- Johtamisosaaminen
- Kansainvälisen toiminnan osaaminen
- Kestävyysoosaaminen

- Laki- ja sopimusasioihin liittyvä osaaminen
- Markkinointiosaaminen
- Muutosjoustavuus/kyky sopeutua muuttuviin tilanteisiin
- Myynti- ja hinnoitteluosaaminen
- Neuvottelutaidot
- Oman työn ja osaamisen sanoittaminen
- Oman uran suunnittelu ja muotoilu
- Projektinhallintataidot
- Rahoituksen hankintaan liittyvä osaaminen
- Taiteen soveltava käyttö (taiteen, teosten tai taiteellisen ajattelun käyttäminen erilaisten, esim. sosiaalisten, yhteiskunnallisten tai ympäristöön liittyvien tavoitteiden hyväksi)
- Tekijänoikeuksiin liittyvä osaaminen
- Tuotanto-osaaminen
- Tulevaisuusajattelu
- Verkostoitumis- ja yhteistyötaidot
- Viestintätaidot
- Yrittäjyystaidot
- Muu, mikä?

8. Millaisia työllistymiseen liittyviä haasteita olet kohdannut? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon ja/tai lisätä omasi.

- Avoimia työpaikkoja ei ole tarjolla
- Avoimista työpaikoista ei ilmoiteta
- Avoimista työpaikoista on liian kova kilpailu
- Tarjolla olevat työt ovat lyhyitä tai katkonaisia
- En tiedä, mistä tai miten hakea oman alani töitä
- En tiedä, mistä tai miten hakea muita kuin suoraan oman alani töitä
- Työnantajien odotukset ovat epäselviä
- Vaikeus sanoittaa omaa osaamista
- Osaamistani ei tunnusteta
- Kotimaisten kielten puutteellinen osaaminen
- Olen kokenut työmarkkinoilla syrjintää
- Liian suppea työkokemus
- Liian laaja työkokemus
- Omien voimavarojen puute
- Oma ansioluettelo ei ole ajan tasalla
- Palkkaus ei vastaa työn vaativuutta
- Muu, mikä?

9. Miten tähänastinen **tutkintokoulutuksesi** on tarjonnut valmiuksia
Vastaa alla oleviin kysymyksiin (a–c), mikäli sinulla on taide- ja/tai kulttuurialan korkeakoulututkinto.
- a) oman uran suunnitteluun?
- 1 – Ei lainkaan
  - 2 – Melko huonosti
  - 3 – Jonkin verran
  - 4 – Melko hyvin
  - 5 – Erittäin hyvin
- b) erilaisten työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseen taide- ja kulttuurialalla?
- 1 – Ei lainkaan
  - 2 – Melko huonosti
  - 3 – Jonkin verran
  - 4 – Melko hyvin
  - 5 – Erittäin hyvin
- c) erilaisten työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseen taide- ja kulttuurialan ulkopuolella?
- 1 – Ei lainkaan
  - 2 – Melko huonosti
  - 3 – Jonkin verran
  - 4 – Melko hyvin
  - 5 – Erittäin hyvin
10. Miten käymäsi **täydentävä koulutus** (eli tutkinnon jälkeinen tai ulkopuolinen koulutus) on tarjonnut valmiuksia
- a. oman uran suunnitteluun?
- 1 – Ei lainkaan
  - 2 – Melko huonosti
  - 3 – Jonkin verran
  - 4 – Melko hyvin
  - 5 – Erittäin hyvin
- b. erilaisten työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseen taide- ja kulttuurialalla?
- 1 – Ei lainkaan
  - 2 – Melko huonosti
  - 3 – Jonkin verran
  - 4 – Melko hyvin
  - 5 – Erittäin hyvin
- c. erilaisten työllistymismahdollisuuksien tunnistamiseen taide- ja kulttuurialan ulkopuolella?
- 1 – Ei lainkaan
  - 2 – Melko huonosti
  - 3 – Jonkin verran
  - 4 – Melko hyvin
  - 5 – Erittäin hyvin

11. Minkälaista tukea kaipaat oman työelämäsi ja urasi tueksi? Voit valita useampia vaihtoehtoja ja/tai lisätä omasi.
- Työelämäosaamista vahvistavia kursseja
  - Työelämäosaamista vahvistavia laajempia opintokokonaisuuksia
  - Henkilö-, organisaatio- tai projektikohtaista ohjausta
  - Taidealan sisäisiä työpajoja ja tapahtumia
  - Monialaisia työpajoja ja tapahtumia
  - Seminaareja ja keskustelutilaisuuksia
  - Verkostoitumistilaisuuksia
  - Mahdollisuuksia vertaisoppimiseen (esim. fasilitoitua työskentelyä tai -keskusteluja pareittain tai pienryhmissä)
  - Muuta tukea. Kerro minkälaista:
12. Oletko työskennellyt taiteellista osaamistasi hyödyntäen taidealan ulkopuolella, esimerkiksi yhteiskunnallisissa tai liike-elämään liittyvissä tehtävissä ja/tai monialaisessa yhteistyössä?
- Kyllä
  - En
  - En osaa sanoa
13. Millaisissa työtehtävissä haluaisit jatkossa hyödyntää taiteellista ja ammatillista osaamistasi? Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon tai lisätä omasi.
- Vain taide- ja kulttuurialan tehtävissä
  - Monialaisissa kehittämis- ja/tai tutkimustehtävissä
  - Yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä
  - Yritysyhteistyössä
  - Omassa yritystoiminnassani
  - Muissa tehtävissä, tarkenna missä:
14. Millaiset laajemmat muutokset tai kehityskulut (esim. globaalit tai yhteiskunnalliset muutokset, kuten ilmastonmuutos, väestörakenteen muutokset, teknologian kehitys, turvallisuustilanne, polarisaatio, rahoitustilanteen muutokset) mielestäsi aiheuttavat haasteita omalle työelämällesi ja työkentällesi lähitulevaisuudessa (noin seuraavan 10 vuoden aikana)? Mainitse 1-3 keskeisintä asiaa. [avoin vastauskenttä]
15. Millaiset laajemmat muutokset ja kehityskulut tarjoavat uusia mahdollisuuksia omalle työelämällesi ja työkentällesi? Miten? Kerro 1-3 keskeisintä asiaa. [avoin vastauskenttä]

16. Kutsumme muutaman vastaajan osallistumaan haastatteluun, jossa keskustelomme kyselyn aiheista tarkemmin. Voimmeko olla sinuun yhteydessä mahdollisen haastattelun tiimoilta?

- kyllä
- ei, kiitos

17. Jos kyllä, jätäthän sähköpostiosoitteesi, jotta voimme kutsua sinut haastatteluun. Sähköpostiasi ei käytetä muuhun tarkoitukseen.

[lyhyt avoin vastauskenttä]

Liite 2:

Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

a) Freelancereita työllistävät organisaatiot

1. Minkä verran organisaatiossanne on vakituista henkilökuntaa?
2. Minkä verran ja minkälaisiin tehtäviin työllistätte taide- ja kulttuurialan freelancereita?
3. Mikä on tyypillinen freelancerin työsuhteen kesto organisaatiossanne?
4. Minkälainen on freelancereiden rekrytointiprosessi ja mitkä asiat ratkaisevat sen, ketkä tulevat valituiksi tehtäviin?
5. Mitkä ovat tärkeimpiä vapaan kentän ammattilaisten työelämätaitoja yleisesti ottaen? Entä juuri teidän organisaatiossanne?
6. Minkälaiset työelämätaidot vaikuttavat eniten freelancereiden mahdollisuuksiin työllistyä teille?
7. Mitkä ovat keskeisimpiä syitä sille, että teille hakenut vapaan kentän ammattilainen ei saa hakemaansa paikkaa?
8. Minkälaisia vahvuuksia olette havainneet taidealan freelancereiden työelämätaidoissa?
9. Minkälaista työelämäosaamista vapaan kentän toimijat tarvitsisivat nykyistä enemmän kokemuksenne mukaan?
10. Minkälaiset työelämän muutokset mielestänne vaikuttavat työelämätaitoihin liittyviin tarpeisiin ja vaatimuksiin nyt ja tulevaisuudessa?
11. Tarvitsisitteko itse työnantajana lisää osaamista liittyen esim. freelancereiden työllistämiseen, työn tukemiseen, johtamiseen ja esihenkilönä toimimiseen? Jos, niin millaista?
12. Millaista yhteistyötä toivoisitte taidealan koulutuksen järjestäjien ja työnantajien välille?

b) Taidealakohtaiset asiantuntijaorganisaatiot

1. Miten kuvailisitte oman taiteenalanne vapaan kentän ammattilaisten työelämätilannetta?
2. Mitkä ovat yleisimpiä esteitä tai haasteita oman alanne vapaan kentän ammattilaisten työllistymiselle?
3. Mitä työelämätaitoja oman taiteenalanne vapaalla kentällä tarvitaan?
4. Mitkä työelämätaidot ovat mielestänne parhaiten hallussa oman taiteenalanne vapaan kentän ammattilaisilla?
5. Entä mitkä taidot vaativat eniten kehittämistä?

6. Työllistyvätkö alanne freelancerit muihin kuin suoraan taidealan tehtäviin?
7. Minkälaiset työelämän muutokset mielestänne vaikuttavat työelämätaitoihin liittyviin tarpeisiin ja vaatimuksiin taiteen vapaalla kentällä?
8. Miten uskotte taiteen vapaan kentän ansainnan ja ansaintamallien muuttuvan lähitulevaisuudessa? Millaisia uusia taitoja nämä muutokset edellyttävät vapaan kentän ammattilaisilta?
9. Miten vapaan taidekentän ammattilaisten työelämätaitoja voitaisiin tukea? Millaista tukea oma organisaationne tarjoaa?
10. Minkälaista yhteistyötä mielestänne tarvitaan taidealan koulutuksen, työnantajien, asiantuntijaorganisaatioiden ja mahdollisten muiden tahojen välillä työelämätaitojen vahvistamiseksi?

Työelämäosaamisen kasvavat vaatimukset taiteen vapaalla kentällä:
taiteilijoiden, työnantajien ja asiantuntijoiden näkökulmia.
Jenni Pekkarinen, Oula Hyle, Matilda Anttila

Julkaisija: Taideyliopiston Avoin Kampus
@ 2025 Taideyliopisto

Taitto: Marjo Malin

ISBN 978-952-353-502-2